

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Eripedagoogika ja logopeedia

Ramona Heinaste

MÕÕDUKA INTELLEKTIPUUDEGA ÕPILASTE INDIVIDUAALSETE ÕPPEKAVADE
VORMISTUS, KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED JA RAKENDAMINE EESTI
TOIMETULEKUKOOLIDES

Magistritöö

Juhendaja: eripedagoogika nooremlektor Eija Sõukand

Tartu 2021

Kokkuvõte

Mõõduka intellektipuudega õpilaste individuaalsete õppekavade vormistus, koostamise põhimõtted ja rakendamine Eesti toimetulekukoolides

Käesoleva magistr töö eesmärk on uurida Eesti toimetulekukoolide individuaalseid õppekavasid. Selgitada välja, millist informatsiooni need sisaldavad; milliste valdkondade kaupa need on vormistatud; kuidas on korraldatud toimetulekukoolide individuaalse õppekava koostamise protsess ning millised raskused avalduvad IÕK koostamisel ja rakendamisel.

Uuringu läbiviimiseks kasutati poolstruktureeritud ankeetküsitlust, millele vastas 23 õpetajat. Lisaks sellele analüüsiti 7 kooli individuaalsete õppekavade vorme.

Küsitluse põhjal saadud vastuste analüüsist selgus, et õpetajad hindasid oma teadmisi ja koolipoolseid juhendmaterjale individuaalsete õppekavade koostamisel enamasti piisavaks. Peamiste probleemidena IÕK koostamisel toodi välja sobiva raskusastmega eesmärkide sõnastamine ja vähene IÕK-de koostamise kogemus. Rakendamisel toodi raskustena esile seda, et õpilane pole koostööaldis, puudub tihti koolist ning pole piisavalt aega IÕK-s seatud eesmärkide rakendamiseks. Koolide IÕK-sid võrreldes selgus, et need on igal koolil erinevad ning nendes ei ole alati kõik Põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas (2011) välja toodud seitse punkti eraldi lahtritena esitatud.

Märksõnad: mõõdukas intellektipuue, toimetulekukool, individuaalne õppekava

Abstract

Formulation, principles of preparation and implementation of individual education plan for students with moderate intellectual disabilities in Estonian coping schools

The aim of this master's thesis is to study the individual curricula of Estonian coping schools. The purpose is to find out what information they contain; by which areas they are formalized; how the process of compiling the individual curriculum of coping schools is organized and what difficulties are manifested in the compilation and implementation of the individual education plan (IEP).

The study was conducted using a semi-structured questionnaire that the directors were asked to forward to teachers and was also asked to send the IEP form they currently use in schools. In the course of the study forms were obtained from seven schools and 23 teachers responded to the survey.

The analysis of the answers received that teachers rated their knowledge and school instructional materials mostly adequate. The main problems in compiling individual education plans are the formulation of objectives of appropriate severity and the lack of experience in compiling IEP-s.

Difficulties in implementing the IEP-s were that the student is not cooperative, often absent from school and teachers don't have enough time to implement the goals set in the individual education plan. Comparing the IEP-s of schools, it became clear that they are different in each school and do not always have the ability to present all the points provided by law.

Keywords: moderate intellectual disability, coping school, individual education plan

Sisukord

Kokkuvõte.....	2
Abstract.....	3
Sissejuhatus.....	5
Teoreetiline ülevaade.....	6
Intellektipuude definitsioon ja iseärasused.....	6
Õppimise iseärasused mõõduka intellektipuudega õpilastel.....	8
Õppetöö korraldus toimetuleku õppekava alusel.....	9
Individuaalse õppekava koostamine toimetulekuõppes.....	11
Uurimistöö eesmärk ja küsimused.....	13
Metoodika.....	14
Valim.....	14
Andmeanalüüs.....	15
Tulemused.....	15
Toimetulekukoolide õpetajate hinnangud nende koolides kasutusel olevatele IÕK-dele ...	16
Individuaalsete õppekavade koostamise protsess.....	17
Individuaalsete õppekavade rakendamise protsess.....	23
Mõõduka intellektipuudega õpilastele koostatud IÕK-de vormistus.....	26
Arutelu.....	28
Tänuõnad.....	32
Autorsuse kinnitus.....	33
Kasutatud kirjandus.....	34
Lisad.....	38

Sissejuhatus

Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava sätestab intellektipuudega õpilastele põhihariduse standardi, mille alusel iga kool koostab oma õppekava. Mõõduka ning osaliselt ka raske vaimse arengu mahajäämusega õpilastele on nende vaimseid võimeid arvestades jõukohane toimetuleku õppekava (Kõrgesaar, 2020), mille ülesanne on toetada nende arengut nii, et nad tuleks eluga toime ja suudaks teha võimetekohast praktilist tööd (Drew et al., 1996; Põhikooli lihtsustatud..., 2011). Õppetöös lähtutakse valdkonniti iga õpilase arengutasemest ning väärtustatakse igaühe individuaalset eripära.

Põhikooli riiklikust õppekavast (2011) lähtuvalt koostatakse toimetulekuõppe õppekava järgi õppivale lapsele igaks aastaks individuaalne õppekava (IÕK) (Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava, 2011). IÕK on töödokument, mis on mõeldud õpilase õppeprotsessi toetamiseks ja see peaks olema kättesaadav ning arusaadav kõigile, kes õpilasega tegelevad (Räty, Vehkakoski & Pirttimaa, 2018; Drew et al., 1996; Al-Shammari, Hornby, 2019). Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (2011) paragrahv 5 punkt 3 sätestab, et IÕK koostamine toimetulekuõppes on kooli poolt kohustuslik ning seal on välja toodud järgmised punktid, mida IÕK-s esitatakse: üldised andmed õpilase kohta; õpilase pedagoogilis-psühholoogiline ja tervisliku seisundi kirjeldus; erisused õppesisus ja õpitulemustes; õpilasele rakendatavad meetmed või õppe läbiviimise eritingimused, sh õppevara kohta; õpitulemuste ja arengu hindamise kord, sh hindamisviisid ja vahendid, õpilase arengule tagasiside andmise viisid ja vahendid; IÕK rakendamise aeg ning IÕK koostamise ja täitmisega seotud isikud ja nende kohustused.

Eestis tegutseb hetkel kümme toimetulekukooli. Praegu puuduvad andmed selle kohta, mil määral nendes koolides hetkel kasutusel olevates IÕK vormides esitatavas informatsioonis lähtutakse seaduses tulenevast ning kui sarnased või erinevad koolide IÕK-d omavahel on. Puudub ülevaade, kuidas on korraldatud koostamise ja rakendamise protsess ning millised raskused sealjuures esinevad.

Käesolevas töös uuritakse, millist informatsiooni sisaldavad Eesti toimetulekukoolide toimetulekuõppe IÕK-d, kuidas on korraldatud nende koostamise ja rakendamise protsess ning milliseid raskusi nende koostamisel ja rakendamisel esineb.

Teoreetiline ülevaade

Intellektipuude definitsioon ja iseärasused

Intellekt võimaldab inimesel sooritada psüühilisi tegevusi ja adapteeruda tegelikkusega. Intellektil omaette ei ole kindlat ühest tunnust. Seda saab hinnata erisuste ja spetsiifiliste võimete kaudu (Psüühika- ja käitumishäirete klassifikatsioon RHK-10, 1995). Vaimne võimekus avaldub enamasti mõtlemisprotsessis, kuid ka teistes psüühilistes tegevustes, nagu aktiivse ja passiivse tajumise vahekord, detailide hulk tajus, seoste loomine ja nende reprodutseerimise hulk. Intellekt mõjutab ka mälu, käitumist ja kõne arengut (Saarma, 2000).

Intelligentsus ehk üldine vaimne võimekus on laiem ja sügavam võime tajuda, mis ümberringi toimub. Sellise võimega seotud tegevused on näiteks planeerimine, ülesannete lahendamine, abstraktne mõtlemine, arutlemine ja kogemustest õppimine. Seega tuleb asjadest või ideedest üldiselt aru saada, neid mõista või nuputada välja, mida oleks vaja teha ehk tarvis on vaimset pingutust (Krull, 2020; Mõttus, Allik & Realo, 2011).

Intellektipuuet (IP) saab selgitada ka kui piiratud võimet integreeritud psüühiliseks tegevuseks, sest intellekt avaldub enamasti mõtlemisprotsessis. See ilmneb ka inimese psüühilises laadis – tajumise ja seoste kujundamise raskustes ning käitumise iseärasustes (Saarma, 2000). Üldisest arengutasemest mahajäänud valdkonnad võrreldes normaalse intellektiga inimestega on peamiselt seotud keele ja kõne, motoorika ning sotsiaalsete ja vaimsete võimetega (Heikkinen, Henriksson, Lönnqvist, Marttunen & Partonen, 2007; Walburg, 1998).

USA Intellekti- ja Arengupuute Assotsiatsiooni kohaselt peavad intellektipuudega isikul kaasnema toimetulekupiirangud vähemalt kahes kohanemisoskuste valdkonnas: kommunikatsioon, eneseteenindusoskused, iseseisva elamise oskus, sotsiaalsed oskused, toetumine kogukonnale, enesejuhtimine, tervishoiu ja ohutuse tagamine, funktsionaalsed õpioskused, vaba aja veetmine ja töö. Intelligentsuse tase ehk IQ on intellektipuudega isikul alla 70 ning see kujuneb enne täiskasvanuiga (Ropers & Hamel, 2005, Kõrgesaar, 2020).

Intellektipuude üks tekkepõhjusest või normist kõrvalekaldumise põhjus võib olla nii haigus, vigastus kui kesknärvisüsteemi hulgikahjustus. Vaimse arengu mahajäämus kaasneb sageli raskete meelega ja kehapuuetega ning emotsionaal- või käitumiseraskustega. Seetõttu käsitletakse mõõdukat, rasket ja sügavat intellektipuuet koos liitpuuetega (Kõrgesaar, 2020). Enamasti võib intellektipuue ilmnedas varajases lapseas. Nendel isikutel on mahajäämus nii üldises arengus kui õppimisvõimes ning suure tõenäosusega vajavad nad terve oma elu mitmekülgset toimetulekuabi (Kõrgesaar, 2020; Saarma, 2000; Walburg, 1998). IP on ka

näiteks Downi sündroomi ja Prader-Willi sündroomi iseloomulik tunnus või sümptom (Biasini, Grupe, Huffman & Bray, 1999).

Intellektipuude läbivateks tunnusteks on õppimiskasused, vähesed sotsiaalsed oskused ja igapäevaste toimingute sooritamise raskused. Vaimse alaarenguga isiku diagnoos, sellega kaasnev abivajadus ning erihariduse omandamine on suur väljakutse ja stressiallikas inimese lähikondlastele (Biasini, Grupe, Huffman & Bray, 1999).

Psüühika- ja käitumishäirete klassifikatsioonis (1995) ehk RHK 10-s on intellektipuue välja toodud nelja vaimse alaarengu tasemenähtena:

1. Kerge vaimne alaareng (IQ 50 - 69).
2. Mõõdukas vaimne alaareng (IQ 35 - 49).
3. Raske vaimne alaareng (IQ 20 - 34).
4. Sügav vaimne alaareng (IQ alla 20) (Psüühika- ja käitumishäirete klassifikatsioon RHK-10, 1995).

Kerget intellektipuuet esineb umbes 85% kõigist vaimse arengu mahajäämuse juhtudest. Sellised inimesed saavad igapäevaelus peaaegu iseseisvalt hakkama - on suutelised elama üksinda või vajavad vähesel määral abistamist. Akadeemiliselt vajavad nad tuge ja neile on parim eriõpetus, kuna nad omandavad uusi oskusi aeglasemalt võrreldes eakaaslastega. Neil võib esineda raskusi mingis kindlas aines, samal ajal teistes ainetes probleeme pole. Kõne areng on neil isikutele aeglasem, kuid nad suudavad ennast teistele selgeks teha. Kerge IP-ga inimesed on võimelised lihtsaks, praktiliseks tööks (Heikkinen, Henriksson, Lönnqvist, Marttunen & Partonen, 2007; Mõttus, Allik & Realo, 2011).

Mõõduka intellektipuude esinemissageduseks pakutakse 10-20% kõigist IP juhtudest. Mõõdukat IP iseloomustab keskmisest tunduvalt madalam intellektuaalne toimimine ja adaptiivne käitumine. Enamasti elavad need inimesed hoolekandeesutustes. Mõned neist suudavad ka kodus järelvalve tingimustes hakkama saada, vajades seejuures abi keerukamate tegevuste jaoks, milleks on näiteks rahaga majandamine ja poes käimine (Simpson, Mizen, Cooper, 2020). Mõõduka IP-ga inimeste kõne ja suutlikkus akadeemiliste oskuste omandamiseks varieeruvad, kuid piirduvad üldjuhul põhioskustega lugemises, kirjutamises ja arvutamises. Need inimesed omandavad enamasti igapäevased eneseteenindus- ja praktilised oskused, kuid vajavad siiski täiskasvanuna iseseisva elu ja töö saavutamiseks järjepidevat tuge (ICD-11, 2019; Heikkinen, Henriksson, Lönnqvist, Marttunen & Partonen, 2007; Mõttus, Allik & Realo, 2011).

Rasket IP-d esineb 3-4% juhtudest. Sellise puudega inimestel võib esineda kaasasündinud liikumispuudeid, tajuhäireid ja neil on enamasti nõrk koordinatsioon. Raske

intellektipuudega inimesed elavad hoolekandeesutustes, sõltuvad väga tugevalt teistest ning vajavad pidevat järelvalvet. Nad suudavad aru saada lühikestest lihtsatest korraldustest ning mõned neist teha juhendamisel väga lihtsaid töid (Heikkinen, Henriksson, Lönnqvist, Marttunen & Partonen, 2007; Möttus, Allik & Realo, 2011).

Sügavat intellektipuuet esineb 1-2%. Nendel inimestel kaasuvad üldjuhul rasked kehalised puuded ja neuroloogilised häired. Nad vajavad pidevat abi, kuna ei suuda iseseisvalt oma vajaduste eest hoolitseda. Olulised puudujäägid ilmnevad suhtlemisel. Täiskasvanuikka jõuavad sügava IP-ga inimesed harva (Heikkinen, Henriksson, Lönnqvist, Marttunen & Partonen, 2007; Möttus, Allik & Realo, 2011).

Õppimise iseärasused mõõduka intellektipuudega õpilastel

Vaimse arengu mahajäämus tuleneb inimese püsivatest puudujääkidest nii tunnetuses kui ka sotsiaalses arengus (Taylor, 2018). Mõõduka kuni sügava intellektipuudega laste puhul ilmnevad intellektuaalsed ja sotsiaalsed puudujäägid tavaliselt juba enne kooli minekut (Drew, Hardman, Logan, 1996).

Mõõduka IP-ga laste kognitiivne areng arvatakse olevat eelloogilises faasis (Känd, 2010). Domineerib see, kuidas asjad vahetult näivad olevat (Butterworth & Harris). Nad suudavad teha järeldusi kogemuste põhjal ning kanda need teistesse situatsioonidesse. Neile on iseloomulik katse-eksituse meetodil probleemide lahendamine, nad saavad aru reeglitest, suudavad vastu võtta otsuseid ja vastutada teatud määral oma tegude eest (Känd, 2010).

Toimetulekuõppe õpilane vastab oma kognitiivselt arengult Piaget' teoorias konkreetsete operatsioonide eelsele staadiumile. Eakohase arenguga lapsed jõuavad sellele tasandile 2,5-6. eluaasta vahel. Laps võib lihtsate probleemide üle arutleda, kuid tal puuduvad vaimsete operatsioonide-süsteemis kriitilised seosed. Suudetakse keskenduda probleemi ühele silmatorkavale omadusele (Butterworth & Harris, 2002).

Sageli on mõõduka vaimse arengu mahajäämusega lastel mõningaid kehalisi puudeid, mistõttu esineb neil häireid, mis puudutavad nii üldist mootorikat (jooksmine, hüppamine, ronimine) kui ka peenmootorikat ehk käelist arengut (värvimine, haaramine) (Möttus, Allik & Realo, 2011).

Mõõduka IP-ga laste kõne areng on väga aeglane. Üldiselt on neil kõne mõistmine ja kõneloome häiritud. Enamasti ei kasutata kõnes grammatilisi tunnuseid, laused on mõistetavad konkreetsetes situatsioonides ja võõrale inimesele mõnikord raskesti arusaadavad. Üldjuhul omandatakse elementaarne baassõnavara. Kooli lõpuks võib osa neist olla

omandanud mõned grammatilised vormid, omadus- ja määrsõnad ning võivad kujuneda baaslaused (Tõru, 2004; Padrik *et al.*, 2016).

Erivajadustega õpilaste õpetamisel peab õpetaja tähelepanu pöörama sellele, et nad erinevad eakaaslastest nutikuse, mälu ja järeldamisvõime poolest (Krull, 2020). Muude erivajadustega arvestamine on samuti oluline õpetamise ja õppimise igas etapis, sealhulgas õpilase juhendamisel ja abimeetmete rakendamisel. See hõlmab tugimeetmeid (nt kuulmisabivahendid, pildiline suhtluskaust jms), mis on mõeldud mitmesuguste tervises seisundite ja intellektipuudega samaaegselt esinevate häirete (nt epilepsia, kuulmisprobleemid, ajuhalvatus) käsitlemiseks (Räty, Vehkakoski, Pirttimaa, 2017).

Intellektipuudega õpilaste jaoks on koolis õppimine pidev kohanemisprotsess (Clifford *et al.*, 1996). Enamik õpilastest on oma õpiraskustest mingil määral teadlikud. Toimetulekukoolide õpilastel on enamasti positiivne hoiak seal õppimise suhtes, paljud neist saavad piisavalt vajalikku abi ning õppimine toimub väikestes gruppides. Õpilastel on ka positiivsem enesehinnang hariduslike võimete suhtes võrreldes tavakoolis õppivate õpilastega (Narcie, Brahm, 2004).

Walburg (1998) ütleb tuginedes Bachile (1968), et toimetulekuõppe õpilaste poolt omandatav piirdub elulis-praktilisega, õppeprotsess on ekstreemselt aeglane ning õppimine tugineb näitlikule eeskujule. Toimetulekukoolis seatakse intellektipuudega õpilaste jaoks hariduslikuks esmaülesandeks integratsioon, mis tähendab, et nende ühiskonda lülitumine oleks võimalikult lihtne ja seejuures üldse võimalik (Walburg, 1998). Seega on intellektipuudega laste areng suure osas sotsialisatsiooni- ja õppeprotsessi tulemus (Saarma, 2000).

Õppetöö korraldus toimetuleku õppekava alusel

Mõõduka vaimse arengu mahajäämusega õpilastele on nende vaimseid võimeid arvestades jõukohane toimetulekukooli õppekava (Kõrgesaar, 2020). Mõõduka IP-ga õpilased õpivadki Eestis toimetuleku õppekava (TÕK) alusel. See määratakse õpilasele nõustamiskomisjoni soovitusel ning lapsevanema nõusolekul. Õppekava ülesanne on toetada õpilase arengut nii, et ta tuleks eluga toime ja suudaks teha võimetekohast praktilist tööd (Drew *et al.*, 1996; Põhikooli lihtsustatud..., 2011). Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lisa 2 toimetuleku õppekava põhjal toimub hariduslike erivajadustega õpilaste õppe korraldamine ja õppesisu valik põhimõtetest, mille kohaselt lähtutakse valdkonniti iga õpilase arengutasemest ning väärtustatakse igaühe individuaalset eripära.

Toimetulekuõppekava järgi saab laps omandada põhihariduse üheksa aastaga, kuid võib lapsevanema soovil jääda kooli edasi kahele lisa-aastale. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse alusel on neil võimalik saada veel üks aasta lisaõpet, seega võib õpe kokku kesta kuni 12 aastat.

TÕK-s on õppe- ja kasvatus rõhuasetused toodud välja arengutasemete kaupa, millest esimesel tasemel on arengult kõige nõrgemad ja kolmandal kõige tugevamad õpilased. (Palgi, 2013; Põhikooli lihtsustatud..., 2011). Õppe- ja kasvatus rõhuasetused on järgnevad:

I tasemel on arendatakse kaemuslik-praktilist mõtlemist ja õpilaste tunnetusprotsesse - taju, mälu, mõtlemist ja motoorikat. Läbi praktiliste mängude ja tegevuste on õpetuse põhitaotluseks õppimiseks vajalike eeluskuste omandamine kaastegevuses ja matkimise tasandil (Põhikooli lihtsustatud..., 2011).

II tasemel areneb kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult kujundiliste elementidega. Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tähelepanu suunamine eri vahenditega ja selle kestuse pikendamine ning motoorne aktiveerimine. Kujundatakse elementaarset lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskust. Põhitaotlus on baasoskuste harjumuslik sooritamine, arendamist vajava tegevusega kaasnev suhtlemine ja oma tegevuse kommenteerimine (Põhikooli lihtsustatud..., 2011).

III arengutasemel kujuneb osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine ja kasvab mälu roll. Põhitaotlus on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevaelus ja õpitud tegevustes (Põhikooli lihtsustatud..., 2011).

Toimetulekuõppekava näeb ette, et klassis võib õppida maksimaalselt kuus õpilast (Palgi, 2013). Igat õpilast õpetatakse vastavalt tema eripärale individuaalse õppekava alusel. Igal aastal liiguvad õpilased edasi järgmisesse klassi, kuid vastavalt nende individuaalsele tasemele valitakse ka õppesisu (Põhikooli lihtsustatud..., 2011). Teoreetiliselt viib toimetulekuõppes põhilise osa õppetööst läbi eripedagoogilise väljaõppega õpetaja ning lisaks aitavad arengule kaasa erinevad spetsialistid - eripedagoogid, logopeedid, sotsiaalpedagoogid, psühholoogid jt (Drew et al., 1996; Palgi 2013, Põhikooli lihtsustatud..., 2011).

Õppimise peamine eesmärk on IP-ga laste iseseisvus ja sotsiaalne integratsioon - igapäevaelus toimetulek ja suhtlus vastavalt oma võimetele ning võimalikult iseseisev elu ja kutsetöö täiskasvanuna. Õpetus on keskendunud praktiliste ja sotsiaalsete oskuste omandamisele - eneseteenindus, kodused majapidamistööd, elementaarsed tööoskused, enda heaolu ja tervis, ohutus ning vaba aeg.

Tähtis on kasutada õpetamismeetodeid, mis on õpilastele eakohased ning mis jäävad lähima arengu tsooni. Õppe-eesmärgid peavad olema selgelt sõnastatud. Õppeülesandeid tuleb konkreetselt ja järk-järgult selgitada. Oluline on praktilise töö osakaal ning õppesisu pidev kordamine ja esitamine mitmel viisil, õpilaste motiveerimine ja tunnustamine, kui midagi läheb hästi.

Õpetamist saab tõhusamaks muuta ka erinevate tehnoloogiliste vahenditega, milleks on nii pildid, videod kui ka erinevad robotikavahendid - tänu nendele saab õpilaste sisulist õppetööd põnevamaks muuta (Räty, Vehkakoski & Pirttimaa, 2018). Igapäevaelus toime tulemiseks on tarvis ka võimetekohaselt lugema, kirjutama ja arvutama õppida. Õpet traditsioonilise ainetunnina ei korraldata, pigem on õpetus mänguline, eluline ja viiakse ellu praktiliste tegevuste kaudu võimalikult reaalses keskkonnas ning õpilastele mõistetavas verbaalses kontekstis. Intellektipuudega õpilastele õpetamise puhul on väga oluline õpetamise sisu ja see, kuidas õppetöö on korraldatud (Räty, Vehkakoski & Pirttimaa, 2018). Püütakse märgata õpilaste nõrku ja tugevaid külgi ja neid ka arendada (Kõrgesaar 2020; Palgi 2013).

Individuaalse õppekava koostamine toimetulekuõppes

Toimetulekuõppe õpilaste võimed, oskused ja teadmised võivad olla väga erinevad, seetõttu koostatakse lähtuvalt riiklikust õppekavast igale toimetulekuõppe õppekava järgi õppivale lapsele individuaalne õppekava (IÕK) (Palgi, 2011; Põhikooli lihtsustatud..., 2011).

Individuaalne õppekava (IÕK) on pedagoogiline dokument, mis on ette nähtud õpilase õppeprotsessi toetamiseks ja see peaks olema kättesaadav ning arusaadav kõigile, kes õpilasega tegelevad. (Räty, Vehkakoski & Pirttimaa, 2018; Drew et al., 1996; Al-Shammari, Hornby, 2019).

IÕK võib keskenduda ühe või mitme aine individualiseerimisele või tegevusvaldkondadele, milleks võivad olla kognitiivsed, suhtlemis-, motoorsed-, sotsiaalsed ning elu- ja toimetulekuoskused (Räty, Vehkakoski & Pirttimaa, 2018).

IÕK-s kirjeldatakse lapsele võimetekohaseks õppimiseks ja arenemiseks vajalikke tingimusi ning see sisaldab teavet õpilase õppetaseme kohta ja iga-aastaseid lühi- ja pikaajalisi eesmärke (need võivad olla nii akadeemilised, käsitleda sotsiaalseid, käitumuslikke vajadusi või olla seotud füüsiliste vajadustega). Eesmärgid peavad olema jälgitavad, terviklikud, sisukad ning konkreetsed, et mõõta, kas õpilane on seatud eesmärgid saavutanud ja kas neil on tema haridusele jätkusuutlikku mõju (Drew et al., 1996; Al-Shammari, Hornby, 2019; Kowalski, Aiello, McCall, Lieberman, 2009; Musyoka, Clark,

2015). Alati jälgitakse ka õppekava tulemuslikkust - kas õpilane on saanud abi või mitte, vajadusel õppekava muudetakse (Lemons et al., 2018; Musyoka, Clark, 2015). Eesmärgid tähistavad seda, mida IÕK-meeskond arvab, et õpilane võib teatud aja jooksul saavutada (Kowalski, Aiello, McCall, Lieberman, 2009).

Individuaalse õppekava koostamise algatajaks võib olla nii klassijuhataja kui ka lapsevanem, kuid toimetulekuõppes on kohustuslik koostada see õpilasele kooli poolt (Põhikooli lihtsustatud..., 2011; Innove Rajaleidja, 2019). Enamasti algatab ja vastutab individuaalse õppekava koostamise eest klassijuhataja, kuid oluline on kõikide osapoolte panus.

Dokument koostatakse meeskonnatöona (õpetajad, tugispetsialistid, HEVko, lapsevanemad). Erinevate osapoolte koostöö hõlbustab individuaalse õppekava planeerimisprotsessi ning selle käigus arvestatakse nii klassijuhataja kui ka tugispetsialistide arvamusi ja kogemusi õpilasega. On oluline, et IÕK koostamise protsessi kaasatakse aktiivselt ka lapsevanemaid, kes tunnevad oma last ja tema vajadusi kõige paremini (MacLeod, Causton, M.Radel, P.Radel, 2017). IÕK koostamisel võib vanematel olla ettepanekuid, kuidas õpetajad saaksid individuaalset õppekava täiendada. Nende kaasamine IÕK koostamise protsessi loob usalduslikud suhted õpetajate ja kõigi teiste lapsega tegelevate inimeste vahel. Vajadusel esitavad õpetajad IÕK-s sisalduva kohta selget ja arusaadavat informatsiooni ning on avatud vanemate küsimustele ja ideedele. Vanemate, kooli ja õpetajate vaheline koostöö viib detailsemate ja terviklikumate individuaalsete õppekavade väljatöötamiseni, mis omakorda aitab eesmärgistatud ja sisutihedat õppetööd lastega läbi viia. Valminud IÕK peaksid kõik asjaosalised alati kriitilise pilguga üle lugema (MacLeod, Causton, M.Radel, P.Radel, 2017; Heiskanen, Alasuutari, Vehkakoski, 2019; Nilsen, 2016).

Tõhusad individuaalsed õppekavad on personaalsed, lapsekesksed, terviklikud ja juurdepääsetavad (Innove Rajaleidja, 2019; Jachova, Kovačević, Hasanbegović, 2018). IÕK koostatakse lähtuvalt õpilaste oskustest ja võimetest ning selle hinnangu alus on seega positiivne. Tehakse kohandused ja muudatused lähtudes lapse arengutasemest ja eripäradest (Krull, 2020). Oluline on, et individuaalne õppekava arvestab lapse individuaalseid vajadusi (Pilme, 2005).

Uurimisprobleem

Hetkel on teada, et toimetulekuõppe õpilaste individuaalsetele õppekavadele pole loodud ühtset IÕK vormi ja iga toimetulekukool vormistab oma IÕK lähtudes kooli õppekavast.

Põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas paragrahv 5 punkt 3 on välja toodud punktid IÕK sisu kohta (Põhikooli lihtsustatud..., 2011).

Innove Rajaleidja 2019. aasta juhendmaterjalis on olemas individuaalse õppekava alusdokument, kus on välja toodud osade kaupa, kuidas individuaalset õppekava koostada. Juhendis on välja toodud 7 alapunkti: õpilase üldandmed; IÕK rakendamise põhjused, rakendamise alus; õpilasele soovitatud õppetöö muudatused või kohandused; erisused õppekorralduses; IÕK rakendamine; õpilaste teadmiste hindamine/hinnangute andmine ja IÕK koostamise ja täitmisega seotud isikud ja nende kohustused (Innove Rajaleidja, 2019).

Uurimistöö käigus tahetakse teada saada, kuidas lähtutakse toimetulekukoolide IÕK-de vormistuses riiklikus õppekavas välja toodud punktidest. Sellest tulenevalt tuleks uurida, milliseid individuaalse õppekava vorme toimetulekukoolid kasutavad.

Kaasavas hariduses on levinud, et aina enam õpib toimetulekuõppe õpilasi ka tavakoolides. Uurides, milliste individuaalsete õppekavade abil toimub töö toimetulekukoolides, võib see edaspidi abiks olla nii neile endile, et teada saada, millised vormistused on levinumad, selleks et oma õppekavasid täiendada, kui ka tavakoolidele, kui neile peaks sattuma toimetulekuõppe õpilane. Selleks, et teada saada, millised raskused ilmnevad õpetajatel praeguseid individuaalseid õppekavasid täites ja rakendades, küsitletakse toimetulekukoolide õpetajaid.

Uurimistöö eesmärk ja küsimused

Antud töö eesmärgiks on välja selgitada, millist informatsiooni sisaldavad Eesti toimetulekukoolide toimetulekuõppe IÕK-d, kuidas on korraldatud nende koostamise protsess ning milliseid raskusi nende koostamisel ja rakendamisel esineb.

Uurimisküsimused:

1. Kuidas on korraldatud toimetulekukoolide individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise protsess?
2. Millist informatsiooni sisaldavad Eesti toimetulekukoolide toimetulekuõppe IÕK-d ning milliste valdkondade kaupa need on vormistatud?
3. Millised raskused avalduvad IÕK koostamisel ja rakendamisel?

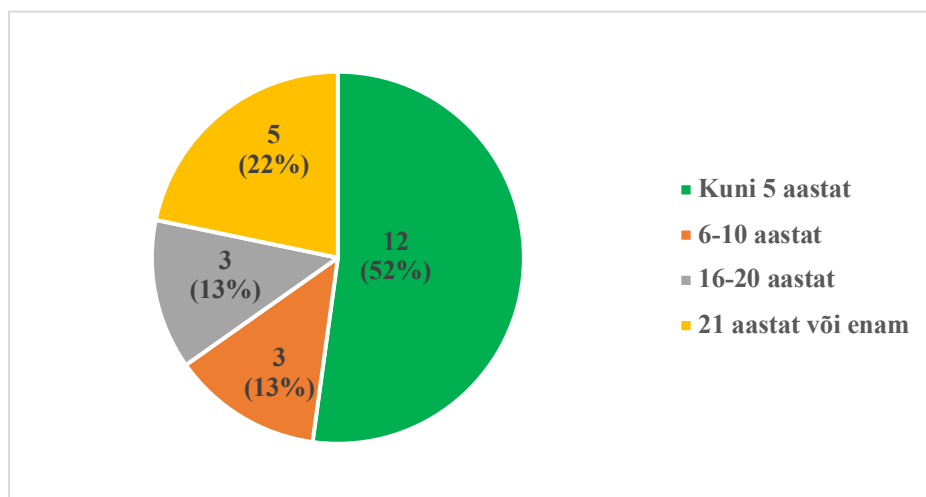
Metoodika

Valim

Uurimuses osalesid Eesti toimetulekukoolid, kus õpetatakse Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lisa 2 toimetulekuõppekava järgi. Kõigil kümnel koolil paluti saata kasutusel olev individuaalse õppekava vorm (võimalusel täidetuna). Lisaks paluti iga kooli 4-5 õpetajal vastata küsitlusele IÕK-de koostamise protseduuri ja rakendamise kohta.

Kokku laekusid tühjad IÕK vormid seitsmelt koolilt ning küsitlusele vastas 23 õpetajat. Täidetud IÕK vormid saatsid 5 kooli. Analüüsi aluseks võeti tühjad vormid.

Enamus (12) küsimustikule vastanud õpetajatest oli töötanud kuni 5 aastat (joonis 1). 21 aastat ja enam oli töötanud 5 õpetajat. Võrdselt (3) oli neid, kes on töötanud 6-10 aastat ja 16-20 aastat. Tööstaažiga 11-15 aastat ei sattunud valimisse ühtegi õpetajat.

Joonis 1. Küsitluses osalenute töötatud aasta toimetulekuõppe õpetajana.

Andmekogumine

Uuring viidi läbi 2021. aasta veebruarist kuni aprillini. Andmed Eestis tegutsevate toimetulekukoolide kohta saadi internetist. Kõikide Eestis asuvate toimetulekukoolide direktoritega võeti e-kirja teel ühendust ja selgitati magistritöö eesmärki. Küsiti, kas nende kool on nõus osalema uurimuses, mille käigus uuritakse ja analüüsitakse individuaalsete õppekavade vormistust ning koostamise ja rakendamise põhimõtteid. Koolidega, kes ei reageerinud e-kirjale, võeti veelkord ühendust telefoni teel ning küsiti, kas nad on kirja kätte saanud ning nõustuvad uuringus osalema või loobuvad. Selgus, et ühel koolil oli kiri läinud rämpsposti.

Uuringus osalema nõustunud koolide direktoritel paluti saata kooli IÕK vorm ning edastada õpetajatele palve vastata küsimustikule. Google vormis koostati poolstruktureeritud ankeetküsimustik (lisa 1), mis sisaldas 16 valikvastustega ja 6 avatud vastustega küsimust ning need olid jaotatud kokkuvõtvalt järgmisteks plokkideks: vastaja andmed, küsimused IÕK koostamise etappide kohta, IÕK rakendamise protsess ja soovitud muudatusteks.

Andmeanalüüs

Google vormis kogutud küsimustike andmeid analüüsiti tabeltöötlusprogrammiga MS Excel 2019. Programm võimaldas leida küsimuste vastuste arvu ja protsentuaalset jaotust.

Tulemused esitati tabelite ja joonistena.

Nõusoleku andnud koolidest kokku kogutud individuaalsetes õppekavades analüüsiti, kas nendes esitatud andmed on kooskõlas Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava seaduses (2011) sätestatuga.

Tulemused

Kõige rohkem (5) laekus küsimustikule vastuseid Koolist nr 2 (tabel 1). Ainsana ei laekunud ühegi õpetaja vastust Koolist nr 10.

Individuaalse õppekava vormi ei laekunud Koolist nr 8, Koolist nr 10 ja Koolist nr 9.

Tabel 1. Küsimustikule vastajad koolide kaupa.

Kool	Vastanute arv
Kool nr 2	5
Kool nr 1	4
Kool nr 5	3
Kool nr 9	3
Kool nr 4	3
Kool nr 6	2
Kool nr 8	1
Kool nr 7	1
Kool nr 3	1
Kool nr 10	0
Kokku	23

Valimisse sattunute haridustase oli valdavalt kas *eripedagoogika alane kõrgharidus* või *muu pedagoogiline kõrg- või keskeriharidus ja läbitud 320-tunnine eripedagoogika*

kursus. Sellise haridustasemega inimesi oli võrdselt 30% (tabel 2). Neljal vastajal oli *muu kõrgharidus ja läbitud 320-tunnine eripedagoogika kursus*. Ülejäänud viiel uuringusse sattunud olid kõigil erinevad haridustasemed.

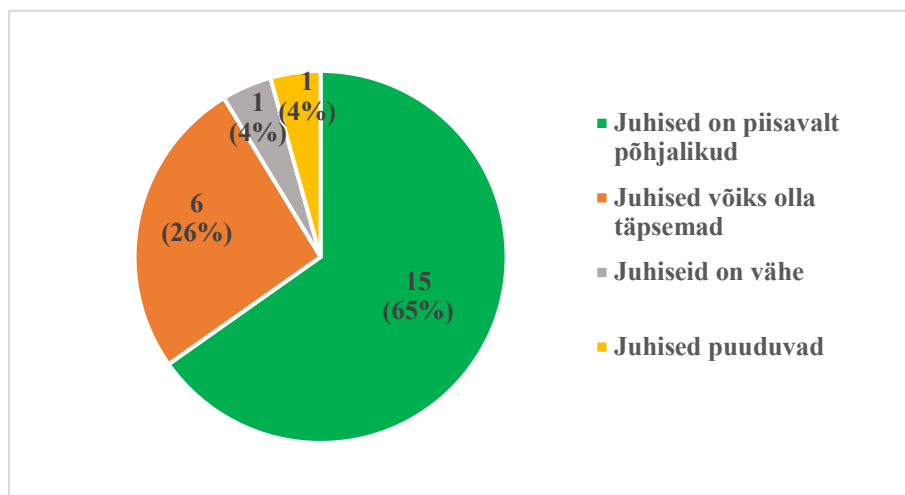
Tabel 2. Küsitluses osalenute haridustase.

Haridustase	Vastanute arv	Osakaal
Eripedagoogika alane kõrgharidus	7	30%
Muu pedagoogiline kõrg- või keskeriharidus ja läbitud 320-tunnine eripedagoogika kursus	7	30%
Muu kõrgharidus ja läbitud 320-tunnine eripedagoogika kursus	4	17%
Muu kõrgharidus ja läbitud eripedagoogika koolitusi 60 tundi	1	4%
Ped. kõrgharidus, eripedagoogika kursus läbimisel	1	4%
Sotsiaaltöö bakalaureus ning hetkel omandamisel sotsiaalpedagoogika ning lastekaitse magister	1	4%
Muu kõrgharidus	1	4%
Kõrgharidus, bioloogia	1	4%

Toimetulekukoolide õpetajate hinnangud nende koolides kasutusel olevatele IÕK-dele

Küsitluses osalenud õpetajatel paluti 4 palli skaalal (1 - juhised puuduvad, 4 - juhised on piisavalt põhjalikud) **hinnata nende kooli õppekavas olevaid juhiseid IÕK koostamise ja rakendamise kohta** (joonis 2).

Enamus õpetajaid (15 ehk 65%) vastas, et juhised on piisavalt põhjalikud. Juhised võiks olla täpsemad 6 (26%) vastanu meelest. Üks vastaja ütles, et juhised puuduvad.

Joonis 2. Vastanute hinnangud kooli õppekavas olevate IÕK koostamise ja rakendamise juhistele.

Lisaks küsiti õpetajatelt hinnangut **kuivõrd aitavad kooli õppekavas välja toodud juhised neid IÕK koostamisel ja rakendamisel**. 17 (74%) vastanut leidis, et juhistest on piisavalt abi. Kolm (13%) ei osanud öelda, kahe (9%) meelest ei ole neist abi ning üks (4%) vastas, et abi on vähe. Täpsustava kommentaarina lisas üks vastaja, et IÕK-s sisalduv sõnakasutus on liiga kantseliitlik.

Individuaalsete õppekavade koostamise protsess

Õpetajatel paluti **hinnata oma teadmisi IÕK koostamise kohta** järgmisel skaalal: ei oska öelda, mittepiisavad, pigem piisavad, täiesti piisavad (tabel 3).

Enda teadmisi IÕK koostamise kohta hindas täiesti piisavaks 5 (22%) õpetajat. Pigem piisavaks hinnati teadmisi viieteistkümnel (65%) korral ning mittepiisavaks 3 (13%) korral.

Tabel 3. Õpetajate hinnang oma teadmiste IÕK koostamise kohta.

Hinnang	Vastanute arv	Osakaal
Täiesti piisavad	5	22%
Pigem piisavad	15	65%
Mittepiisavad	3	13%
Ei oska öelda	0	0

Järgnevalt uuriti küsitluses osalenutel, et **kes koordineerib nende koolis individuaalsete õppekavade koostamist** (tabel 4) ning valida võis ka mitu varianti. Lisaks oli võimalik kirjutada oma vastusevariant juhul, kui eelnevas loetelus ei olnud sobivat.

Selgus, et enamasti (16 vastust ehk 70%) teeb seda klassijuhataja üksi. Ühel juhul vastati, et ei koordineeri keegi, aga üldiselt on näha, et igas koolis on vastutav(ad) isik(ud) olemas.

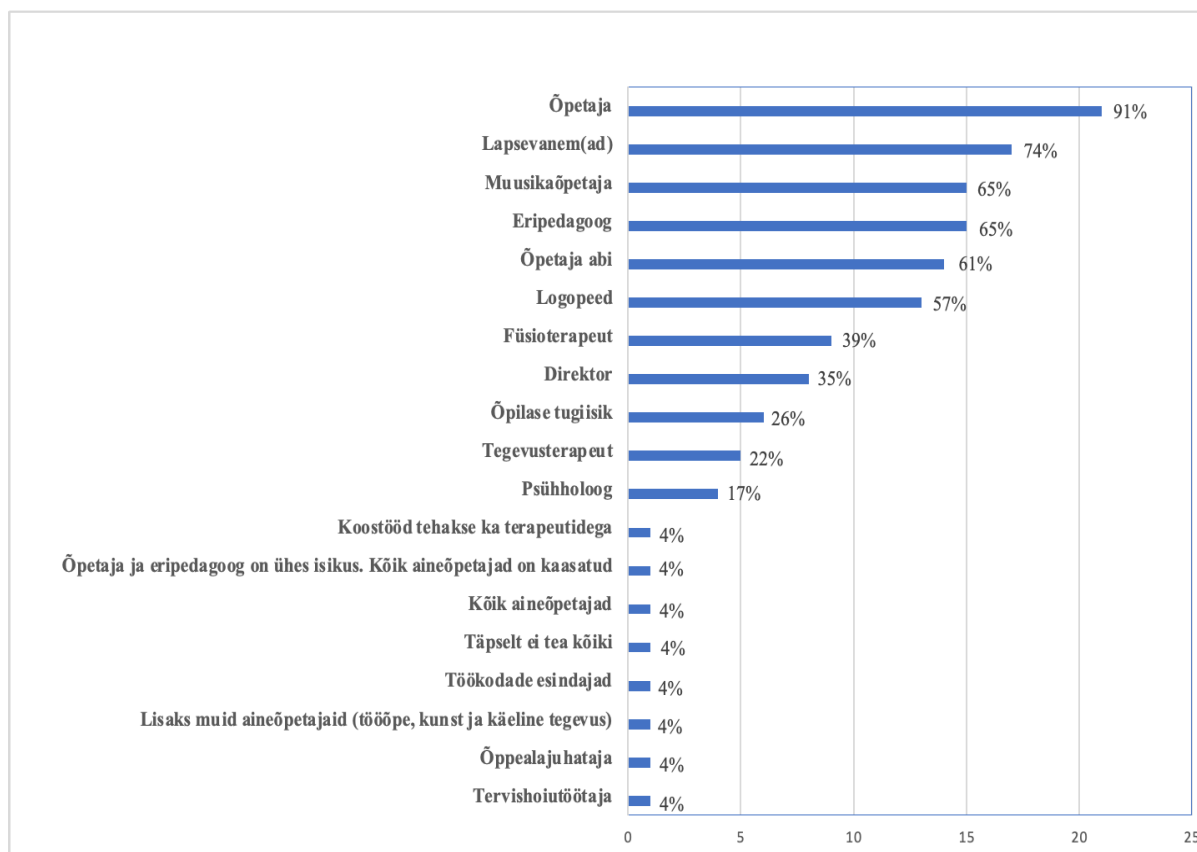
Tabel 4. IÕK-de koostamise koordinaator(id)

Koordinaator(id)	Vastanute arv
Klassijuhataja	16
Eripedagoog	2
Direktor	1
Klassijuhataja, eripedagoog, logopeed	1
Klassijuhataja, õppealajuhataja	1
Eripedagoogilise töö juht koos klassijuhatajaga	1
Ei koordineeri keegi	1

Teadu on, et erinevate osapoolte vaheline koostöö viib üldiselt paremate individuaalsete õppekavade väljatöötamiseni, seetõttu uuriti töös, **millised isikud on kaasatud IÕK-de koostamise protsessi Eesti toimetulekukoolides** (joonis 3). Lisaks olemasolevatele vastusevariantidele sai vajadusel omalt poolt täiendada valikvastusega.

21 (91%) küsitluses osalenut vastas, et kaasatud on kindlasti õpetaja.

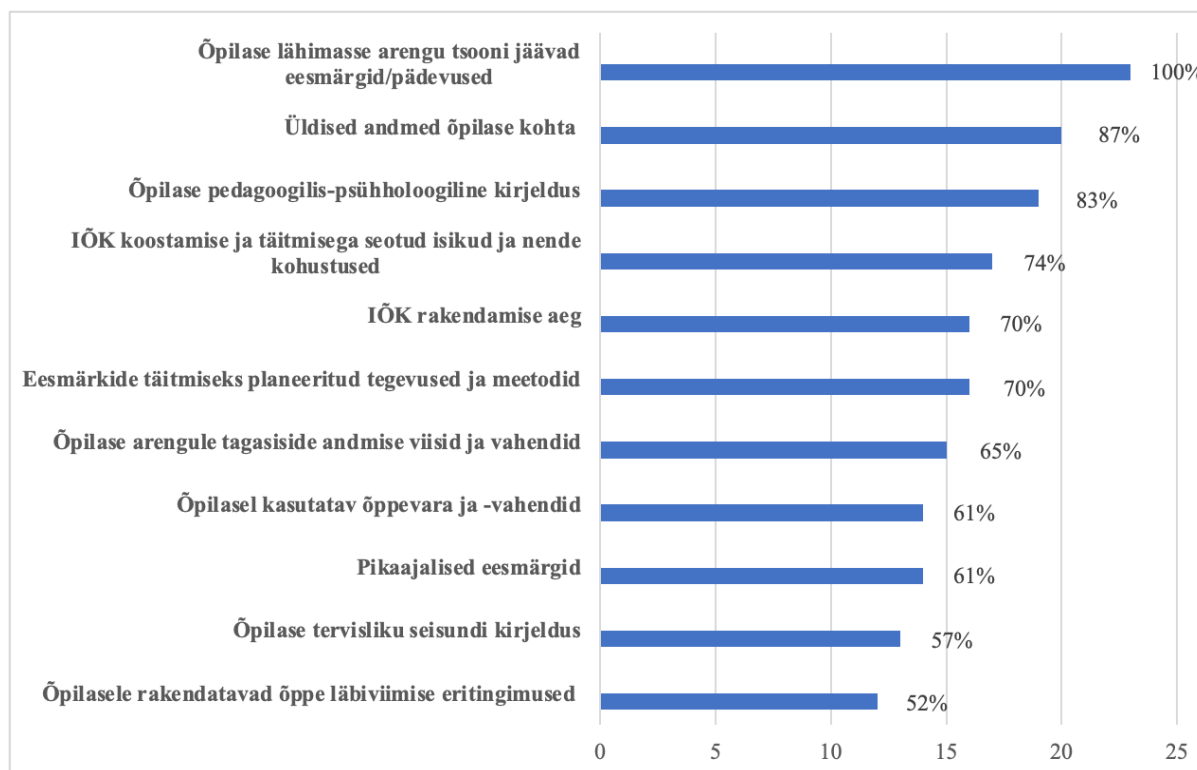
Lapsevanema(id) kaasavad 17 (74%) vastanut. Eripedagoog ja muusikaõpetaja osalevad protsessis 15 (65%) küsitluses osalenu vastuste põhjal. Tihti on veel kaasatud õpetaja abi (14 vastanut ehk 61%) ja logopeed (13 vastanut ehk 57%). Vähem kaasatakse füsioterapeuti (9 vastanut ehk 39%) ja psühholoogi (4 vastajat ehk 17%). Tervishoiutöötajat kaasatakse ainult ühel (4%) juhul vastanutest.

Joonis 3. IÕK-de koostamise protsessi kaasatud isikud.

Seejärel uuriti, **milliseid andmeid fikseeritakse Eesti toimetulekukoolide individuaalsetes õppekavades** (joonis 4). Küsitluses osalenu sai märkida mitu sobivat varianti 11 erineva valiku vahel.

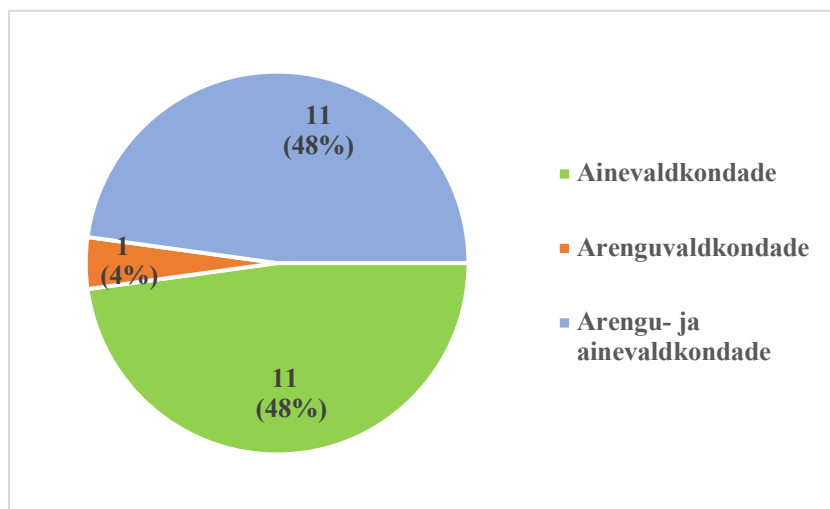
Selgus, et kõik vastanud fikseerivad IÕK-s õpilase lähimasse arengu tsooni jäävad eesmärgid/pädevused. Üldised andmed õpilase kohta märgitakse 20 (87%) küsitletu sõnul. 19 (83%) vastajat märkis, et IÕK-s on kirjas õpilase pedagoogilis-psühholoogiline kirjeldus. Õpilase tervisliku seisundi kirjelduse paneb IÕK-sse kirja aga vaid 13 (57%) vastanut. 12 (52%) küsitluses osalenu sõnul pannakse IÕK-sse kirja õpilasele rakendatavaid õppe läbiviimise eritingimusi.

Joonis 4. IÕK-des fikseeritavad andmed.

Lisaks paluti õpetajatel omalt poolt lisada veel IÕK-s fikseeritavaid andmeid, mis ei saanud eelnevalt üles loetletud. Laekus seitse vastust: õpilase abivajadused, abivahendid, õpilase käitumine, huviringides/klubides osalemine, töökodades saavutatu kirjeldus, rakendatavad tugimeetmed ja olulised erinevused õppekorralduses.

Uuringus osalenute käest küsiti, **milliste valdkondade kaupa on IÕK eesmärgid nende koolis vormistatud** (joonis 5). Võrdselt (11 vastanut ehk 48%) öeldi, et on vormistatud nii aine- kui ka arengu- ja ainevaldkondade kaupa.

Joonis 5. IÖK eesmärkide valdkonnad

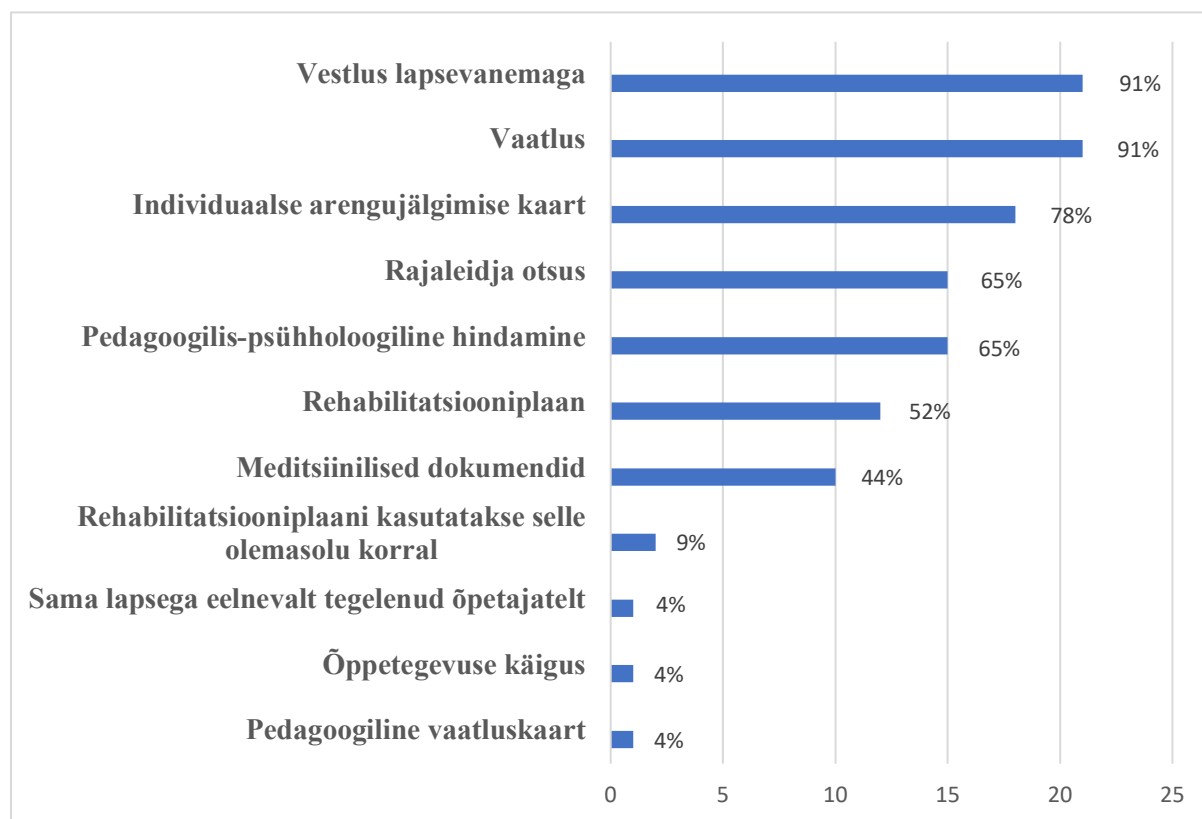
Küsitluses osalenud õpetajatel paluti märkida, **millistest allikatest on nad abi saanud IÖK-de koostamisel** (tabel 5). Valida võis mitu varianti. Kõige rohkem (21 vastanut ehk 91%) saavad õpetajad abi oma kolleegidelt. 18 (78%) küsitluses osalenut kasutab kooli poolt koostatud juhendmaterjale. Erialane kirjandus ja koolitused on märgitud pooltel (12 vastanut ehk 52%) juhtudel abistavaks allikaks. Kõige vähem (1 vastanu ehk 4%) kasutatakse koostamisel abistava allikana teiste koolide näiteid.

Tabel 5. IÖK koostamisel abiks olevad allikad.

Allikas	Vastanute arv	Vastanute %
Kolleegid	21	91
Juhendmaterjalid	18	78
Erialane kirjandus (raamatud ja artiklid)	12	52
Koolitused	12	52
Internet (foorumid, veebilehed jne)	7	30
Eelnev töökogemus	1	4
Teiste koolide näited	1	4

IÖK-s sisaldub ühe osana ka lapse arengutaseme kirjeldus. Küsitluses uuriti, **kuidas toimub lapse arengutaseme kirjeldamiseks vajaliku materjali kogumine** (joonis 6). Võimalik oli valida mitu varianti, samuti lisada vajadusel uus vastusevariant, kui seda polnud eelnevalt mainitud loetelus. Vestlus lapsevanemaga ja vaatlus olid võrdselt (21 vastanut ehk 91%) kõige enam levinud meetodid. Järgnes individuaalse arengujälgimise kaart, mis märgiti ära 18 korral (78%). Rajaleidja otsust ja pedagoogilis-psühholoogilist hindamist kasutab

materjalina 15 (65%) õpetajat. Omapoolsete variantidena mainiti veel pedagoogilist vaatluskaarti ja õppetegevuse käigus materjali kogumist.

Joonis 6. Õpilase arengutaseme kirjeldamiseks kogutav materjal.

Hindamisvahenditena lapse arengutaseme kindlakstegemisel kasutati enim (14 vastanut ehk 61%) kooli poolt koostatud hindamisvahendeid. Strebeleva testi kasutas 6 (26%) vastanut, PAC-testi 4 (17%) ja PEP-3 testi 3 (13%).

Üks olulistest uurimisküsimustest, mis püstitati, oli see, **millised on peamised probleemid, mis Eesti toimetulekukoolide õpetajatel on esinenud seoses individuaalsete õppekavade koostamisega** (tabel 6). Küsitluses pakuti välja 5 võimalikku probleemi, valida võis mitu varianti ning lisaks said vastajad esile tõsta probleeme, mis ei olnud loetelus mainitud.

Küsitluses osalenute hinnangul oli kõige enamlevinud probleemiks (15 vastanut ehk 65%) sobiva raskusastmega eesmärkide sõnastamine IÕK-s. Esile tõsteti veel vähest IÕK-de koostamise kogemust (9 vastanut ehk 39%) ja kindlate juhiste puudumist koostamisel (5 vastanut ehk 22%).

Tabel 6. Peamised probleemid IÕK-de koostamisel.

Probleemi sõnastus	Vastanute arv	Vastanute %
Sobiva raskusastmega eesmärkide sõnastamine	15	65
Vähene IÕK-de koostamise kogemus	9	39
Puuduvad kindlad juhised IÕK koostamiseks	5	22
Koostöö erinevate meeskonnaliikmetega ei suju	3	13
Liiga vähene informatsioon õpilase kohta	1	4
Saan hakkama enda ja juhi arvates	1	4
Probleeme ei ole esinenud	1	4

Individuaalsete õppekavade rakendamise protsess

Küsitluses uuriti, kes koordineerib nende koolis individuaalsete õppekavade rakendamist (tabel 7) ning valida võis ka mitu varianti. Lisaks oli võimalik kirjutada oma vastusevariant juhul kui eelnevas loetelus ei olnud sobivat.

Selgus, et enamasti (14 vastust ehk 61%) teeb seda klassijuhataja üksi. Üsna tihti on aga koostösse kaasatud ka teised osapooled (direktor, eripedagoog, logopeed ja terapeutid).

Tabel 7. IÕK rakendamise koordinaator(id).

Koordinaator(id)	Vastanute arv	Osakaal
Klassijuhataja	14	61%
Klassijuhataja, direktor	3	13%
Klassijuhataja, eripedagoog	2	9%
Klassijuhataja, eripedagoog, logopeed	1	4%
Klassijuhataja, erinevad terapeutid	1	4%
Direktor	1	4%
Õppealajuhataja	1	4%

Õpetajatel paluti hinnata oma teadmisi IÕK rakendamise kohta järgmisel skaalal: ei oska öelda, mittepiisavad, pigem piisavad, täiesti piisavad. Enda teadmisi IÕK rakendamise kohta hindas täiesti piisavaks 2 (9%) õpetajat (tabel 8). Pigem piisavaks hindas oma teadmisi 18 (78%) vastanut.

Tabel 8. Õpetajate hinnang oma teadmistele IÕK rakendamise kohta.

Hinnang	Vastanute arv	Osakaal
Täiesti piisavad	2	9%
Pigem piisavad	18	78%
Mittepiisavad	2	9%
Ei oska öelda	1	4%

Lisaks IÕK koostamisel esinevatele probleemidele oli uuringu üks eesmärke selgitada välja ka **IÕK rakendamisel esinevaid raskusi** (tabel 9). Õpetajatel paluti hinnata etteantud võimalikke probleeme 5-palli skaalal ning valida võis mitu varianti.

Selgus, et vähesed teadmised toimetulekuõppe õpilaste õpetamisel on 9 (39%) vastaja meelest mõnikord probleemiks, kuid enamus vastas, et sellist probleemi esineb pigem harva. Seda, et IÕK-s on tihti liiga palju eesmärke, arvas vaid 1 (4%) küsitluses osalenu. Suurem osa õpetajatest leidis jällegi, et nimetatud probleemi esineb pigem harva. IÕK-s seatud eesmärke pole piisavalt aega rakendada mõnikord 8 (35%) ja pigem tihti 3 (13%) vastaja meelest. Probleem, et õpilane pole koostööaldis, esineb 11 (48%) vastaja meelest mõnikord ning 2 (9%) meelest pigem tihti. 5 (22%) õpetajat leidis, et mõnikord ei tegutse osad meeskonnaliikmed ühise eesmärgi nimel aga enamus vastas, et seda juhtub pigem harva (8 vastanut ehk 35%) või ei tule üldse ette (10 vastanut ehk 44%). Probleemi, et õpilane puudub tihti koolist, esineb mõnikord 7 (30%) vastaja meelest ja pigem tihti 4 (17%) meelest.

Tabel 9. Raskused IÕK-de rakendamisel

Raskused		Hinnang				
		1	2	3	4	5
Vähesed teadmised toimetulekuõppe õpilaste õpetamisel	N	1	13	9	-	-
	%	4%	57%	39%	-	-
IÕK-s on liiga palju eesmärke	N	5	12	3	2	1
	%	22%	52%	13%	9%	4%
IÕK-s on eesmärgid sõnastatud ebarealistlikult	N	9	8	5	1	-
	%	39%	35%	22%	4%	
Pole piisavalt aega IÕK-s seatud eesmärke rakendada	N	4	8	8	3	-
	%	17%	35%	35%	13%	-
Vajalike vahendite puudumine	N	5	9	6	3	-
	%	22%	39%	26%	13%	-
Õpilane pole koostööaldis	N	2	8	11	2	-
	%	9%	35%	48%	9%	-

Õpilane puudub tihti koolist	N	1	11	7	4	-
	%	4%	48%	30%	17%	-
Mõned meeskonnaliikmed ei tegutse ühise eesmärgi nimel	N	10	8	5	-	-
	%	44%	35%	22%	-	-

1- ei ole ette tulnud, 2- pigem harva, 3- mõnikord, 4- pigem tihti, 5- tihti

N - vastanute arv

Õpetajatel oli võimalik lisaks pakutud variantidele veel omalt poolt lisada probleeme, mis on seotud IÕK rakendamisega ning laekus neli vastust:

- *Kui on tegemist väga raske puudega lapsega ja arengut ei toimu aastate jooksul.*
- *Töötajate võimekus arvutiga töötada.*
- *Pädevus ja kindlustunne pedagoogilisel hindamisel, õpilase lähima arengu tsooni mõistmisel ja määratlemisel ning meetmete täpsel ja asjakohasel sõnastamisel.*
- *Oluline on jälgida, et ma ennast enam ei korda ning iga info saaks vajaliku pealkirja alla.*

Küsitluse lõpus uuriti õpetajatelt, et **milliste teemade kohta nad vajaksid seoses IÕK koostamise ja rakendamisega täiendavaid teadmisi või koolitusi**. Mõni üksik vastas, et hetkel poleks midagi vaja, kuid siiski laekus väga palju erinevaid mõtteid ning sarnased vastused grupeeriti:

- *kuidas märgata, leida ja sõnastada nõ õigeid/vajalikke eesmärgid. (5 vastajat)*
- *IÕK-d peaksid olema koolides üheselt vormistatavad ning vajalik on sellekohane koolitus. Saades oma klassi erinevatest koolidest õpilasi, ei saadeta nende IÕK-sid ning igal õpetajal on see koostatud veel omamoodi ja alus on erinev, nõuab väga palju lisatööd ühtlustamine. (5 vastajat)*
- *erinevaid koolitusi selle kohta, kuidas hinnata lapse arengutaset (Pac-test, PEP-test, Strebeleva test), pedagoogilis-psühholoogiline vaatlus ja hindamine, õpilase lähima arengu tsooni mõistmine ja määratlemine. (5 vastajat)*
- *aruannete kirjutamise oskus.*
- *kuidas õigesti läheneda varateismeliste puudega lastele.*

Mõõduka intellektipuudega õpilastele koostatud IÕK-de vormistus

Järgnevalt võrreldi laekunud (lisa 2) Eesti toimetulekukoolide individuaalsete õppekavade vorme (tabel 10).

Analüüsi aluseks võeti Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava paragrahvi 5 punkt 3, kus öeldakse, et toimetulekuõppel olevale õpilasele koostatud IÕK-s esitatakse:

1. üldised andmed õpilase kohta;
2. õpilase pedagoogilis-psühholoogiline kirjeldus ja õpilase tervisliku seisundi kirjeldus;
3. erisused õppesisus ja õpitulemustes;
4. õpilasele rakendatavad meetmed või õppe läbiviimise eritingimused, sealhulgas õppevara kohta;
5. õpitulemuste ja arengu hindamise kord, sealhulgas hindamisviisid ja vahendid, õpilase arengule tagasiside andmise viisid ja vahendid;
6. individuaalse õppekava rakendamise aeg;
7. individuaalse õppekava koostamise ja täitmisega seotud isikud ja nende kohustused.

Võrreldud IÕK vormides oli kõikides koolides võimalik märkida õpilase üldandmed, rakendamise aeg ning koostamise ja täitmisega seotud isikud ja nende kohustused.

Õpitulemuste ja arengu hindamisega seonduv oli märgitav kuuel koolil. Õpilase pedagoogilis-psühholoogiline kirjeldus aga neljal koolil, kusjuures koolil nr 5 oli see õpilase arenguloo all ning koolidel 6 ja 7 oli see välja toodud erinevate oskuste (eakohased, sotsiaalsed ja praktilised) kirjelduse ja erisustena (huvid ja motivatsioon, tunnetustegevuse iseärasused, emotsionaalne seisund ja käitumine koolis). Õpilase tervisliku seisundit oli võimalik kirjeldada kolmel koolil (nr 2, 5 ja 6).

Seadusest lähtuvate punktidega ühtivad enim koolide nr 1, 2 ja 4 vormid. Kooli nr 1 IÕK on koostatud Innove juhendmaterjali järgi ning sellest puudus vaid koht õpilase pedagoogilis-psühholoogilise ja tervisliku seisundi kirjeldamiseks. Koolil nr 4 ei olnud samuti kohta selle märkimiseks. Koolil nr 2 oli puudu lahter, kuhu saab märkida erisused õppesisus ja õpitulemustes. Mainitud punkt puudus üsna paljudel koolidel.

Tabel 10. Eesti toimetulekukoolide IÕK-de võrdlus

IÕK-s esitatakse	Kooli number						
	1	2	3	4	5	6	7
Õpilase üldandmed	+	+	+	+	+	+	+
Õpilase pedagoogilis-	-	+	-	-	+	+	+

psühholoogiline kirjeldus							
Õpilase tervisliku seisundi kirjeldus	-	+	-	-	+	+	-
Erisused õppesisus ja õpitulemustes	+	-	-	+	-	-	-
Õpilasele rakendatavad meetmed või õppe läbiviimise eritingimused, sealhulgas õppevara kohta	+	+	-	+	-	+	-
Õpitulemuste ja arengu hindamise kord, sealhulgas hindamisviisid ja vahendid, õpilase arengule tagasiside andmise viisid ja vahendid	+	+	+	+	+	-	+
IÕK rakendamise aeg	+	+	+	+	+	+	+
IÕK koostamise ja täitmisega seotud isikud, nende kohustused	+	+	+	+	+	+	+

+ on olemas; - ei ole olemas

Lisaks vaadeldi, mida oli IÕK-des peale seadusest tuleneva veel peetud oluliseks esitada. Kõikide koolide vormides oli võimalik välja kirjutada eesmärgid. Need olid enamasti (koolid nr 1, 3, 4, 5, 6 ja 7) vormistatud ainevaldkondade kaupa. Kolmel koolil (nr 2, 5 ja 7) oli võimalik eristada lühi- ja pikaajalisi eesmärgi.

Õpilasele vajalikke tugiteenuseid (füsioteraapia, logopeed jmt) märgitakse viie (nr 1, 3, 4, 6 ja 7) kooli IÕK vormis. Koolidel nr 2 ja 5 oli võimalik märkida ka hirme, huvisid, osalemist huvialaringides ning muud olulist lisainfot õpilase kohta. Koolil nr 5 oli võimalik märkida kasutatavaid abivajadusi (suhtlemisel, liikumisel, ujumisel jmt). Koolil nr 6 oli võimalik kirjalikult kaasata vanema(te) arvamus lapse õppimisest ning toimetulekust ootuste ja ettepanekutena.

Arutelu

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida erinevate Eesti toimetulekukoolide individuaalsete õppekavade vormistust ning koostamist ja rakendamist ning nendega seotud raskusi. Selleks analüüsiti küsitluses osalenud õpetajate vastuseid ning laekunud IÕK vorme. Küsitluses osales 23 õpetajat üheksast koolist ja vormid laekusid seitsmest koolist.

Töö esimeses osas uuriti küsitluse põhjal *kuidas on korraldatud individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise protsess?* Selgus, et enamasti koordineerib dokumendi koostamist ja rakendamist klassijuhataja, mis on ootuspärane, sest tema viib läbi kõiki ainetunde ja puutub koolis õpilasega kõige tihedamini kokku (Drew et al., 1996; Palgi 2013, Põhikooli lihtsustatud..., 2011). Õppekavas välja toodud juhised IÕK koostamise kohta on enamuse küsitluses osalenute arvates piisavalt põhjalikud. Suur osa õpetajaid leidis, et nende teadmised IÕK koostamise ja rakendamise kohta on pigem piisavad või täiesti piisavad. Seda võib selgitada sellega, et küsitluses osalenud toimetulekukoolide õpetajad on enamasti eripedagoogilise ettevalmistusega ning nad on saanud vastavat õpet ja koolitusi nende koostamise ja rakendamise kohta.

Teadad on, et erinevate osapoolte kaasamine IÕK koostamisel lihtsustab planeerimisprotsessi (MacLeod, Causton, M.Radel, P.Radel, 2017) ning vastuste põhjal selgus, et Eesti toimetulekukoolides kaasatakse meeskonda enamasti lapsevanem(ad), eripedagoog, õpetaja abi ja logopeed ning üllataval kombel üsna tihti ka muusikaõpetaja.

Lapse arengutaseme kirjeldamiseks vajaliku materjali kogumine toimub suures osas lapse vaatluse ning vestluse teel lapsevanemaga. Lapsevanema(te) kaasamine dokumendi koostamise protsessi on väga hea, sest nad tunnevad oma lapsi ja tema vajadusi kõige paremini ning see loob usalduslikud suhted kõigi liikmete vahel (MacLeod, Causton, M.Radel, P.Radel, 2017).

Vastanud õpetajate sõnul on kõige rohkem IÕK koostamisel abi kolleegidest ja kooli juhendmaterjalist, aga ka erialasest kirjandusest ning koolitustest. Siit võib järeldada, et koostöö kolleegidega on hea.

Õpilase arengutaseme kindlaks tegemisel kasutati enim kooli poolt koostatud hindamisvahendeid. Vähem kasutati arengutaseme hindamisvahenditena Strebeleva, PEP-3 ja PAC testi. Seda võib selgitada sellega, et õpetajad ei tunne end testide kasutamisel piisavalt pädevatena, sest kui vastanutelt uuriti, milliste teemade või koolituste vastu nad huvi tunnevad, siis üsna palju sooviti täiendavaid teadmisi omandada arengutaseme hindamises.

Küsitlusest selgus, et IÕK-de koostamisel fikseeritakse dokumenti andmetest kõige enam eesmärke (100% vastanuid), kõige vähem aga õpilase tervislikku seisundit ja õppe läbiviimise eritingimusi. Osade andmete vähene märkimine võib tuleneda sellest, et vastanul ei olegi võimalik neid oma kooli IÕK-s puuduva lahtri tõttu välja tuua. Näiteks koolidel nr 1, 3, 4 ja 7 pole võimalik IÕK-s märkida õpilase tervislikku seisundit.

Teine uurimisküsimus oli *millised raskused avalduvad IÕK koostamisel ja rakendamisel*, mida uuriti samuti õpetajatele koostatud küsitluse abil. IÕK koostamisel esinevatest raskustest on küsitluses välja pakutud variantidest vastanute meelest peamiseks probleemiks sobiva raskusastmega eesmärkide sõnastamine. Eesmärke ehk oodatavaid õpitulemusi on arvatavasti keeruline sõnastada seetõttu, et need peavad tähistama seda, mida õpilane peab teatud ajavahemikul saavutama ehk peavad olema jälgitavad ja konkreetsed, et neid mõõta (Drew et al., 1996; Al-Shammari, Hornby, 2019; Kowalski, Aiello, McCall, Lieberman, 2009; Musyoka, Clark, 2015).

Vastanute arvu poolest mainiti teise probleemina vähest IÕK-de koostamise kogemust, mis on seletatav sellega, et võib-olla mõned neist ei ole praktikas saanud või jõudnud neid arvestataval määral koostada, sest pooled küsitluses osalenud õpetajad olid kuni 5-aastase töökogemusega.

IÕK rakendamisel esinevate probleemide vastustest ei tulnud välja ühtki valdkonda, milles esineks kõikidel õpetajatel suuremaid raskusi. Enamasti vastati pigem harva või ei ole ette tulnud. Seetõttu, arvestades vastusevariante, milles esines rohkem hinnanguid mõnikord, pigem tihti ja tihti, võib IÕK rakendamisel pidada peamiseks probleemideks ajapuudust IÕK-s seatud eesmärkide rakendamisel, õpilase tihti koolist puudumist ning seda, et õpilane pole koostööaldis. Õpilase tihedal puudumisel koolist võib kaduda järjepidevus õppimises ja arengus ning seetõttu on keeruline ka IÕK-s püstitatud oodatavaid õpitulemusi saavutada. IÕK rakendamise osadeks on ka õppetöö läbiviimine ja õpitulemuste hindamine, kuid need tegevused võivad olla raskendatud, kui õpilane pole koostööaldis. IÕK-s seatud eesmärkide rakendamine teatud ajaperioodil võib olla raskendatud, kui neid on liiga palju või need on liiga keeruliselt sõnastatud.

Kolmanda uurimisküsimusena pakkus huvi, *millist informatsiooni sisaldavad Eesti toimetulekukoolide toimetulekuõppe IÕK-d ning milliste valdkondade kaupa on need vormistatud*. Laekunud IÕK-des sisalduva informatsiooni võrdluse aluseks võeti Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava paragrahvi 5 punkt 3 (Põhikooli lihtsustatud..., 2011), kus tuuakse välja seitse punkti, mida toimetulekuõppe IÕK-s esitatakse.

Kõigis vormides olid olemas üldandmed õpilase kohta, rakendamise aeg ning koostamise ja täitmise seotud isikud ja nende kohustused. Ülejäänud nelja punkti esituse osas koolide IÕK-de vormid erinesid. Näiteks õpilase pedagoogilis-psühholoogilist kirjeldust polnud kolmel koolil. Võib-olla on antud kirjeldus toodud välja eraldi dokumendis, sest küsitluse põhjal vastasid väga paljud, et seda IÕK-s fikseeritakse. Õpilase tervisliku seisundit polnud võimalik kirjeldada neljal koolil ning see tulemus ühtib ka küsitluse tulemustega, kus kõigest pooled vastasid, et see fikseeritakse IÕK-s. Erisuste kirjeldus õppesisus ja õpitulemustes puudus viiel koolil, mida võib selgitada sellega, et toimetulekuõppel olevate intellektipuudega laste õppesisu ongi enamasti täis erisusi, mis tulevad välja eesmärkide kirjeldamise juures aine- või arenguvaldkondade kaupa ning nende eraldi esitamisel pole seetõttu mõtet.

Analüüsid IÕK-des õpilasele seatavaid eesmärke selgus, et ainsana on koolil nr 2 need välja toodud arengu- ja ainevaldkondade kaupa, ülejäänud kuuel koolil olid need esitatud ainevaldkondade kaupa, sealjuures mõnel nii lühi- kui pikaajalistena. Küsitluses osalenud üheksa kooli õpetajad vastasid võrdsel hulgal, et eesmärgid on sõnastatud ainevaldkondade kaupa või arengu- ja ainevaldkondade kaupa. Vastuseid lähemalt uurides selgus mitme kooli puhul, et sama kooli õpetajad saavad eesmärkide valdkondadest erinevalt aru, kuid on selgitatav sellega, et võib-olla esitavad õpetajad ainevaldkondade all ka arenguvaldkondade eesmärke.

Võrreldes koolide IÕK-sid omavahel, tuleb välja, et need on vormistuselt suhteliselt erinevad nii omavahel kui ka seaduses sätestatuga. Sellele viitasid küsitluse vastustes ka osad õpetajad, kelle sõnul nõuab nende koolist erineva vormi ühildamine enda omaga palju lisatööd. Siinkohal oleks mõistlik koolidel kokku leppida ühtse vormi kasutamises, milles võiks lähtuda riiklikus õppekavas välja toodud punktidest ning sobitada need toimetulekuõppe individuaalse õppekava vajadustele.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et uurimusest selgus, et enamasti koordineerib IÕK koostamist ja rakendamist klassijuhataja ning dokument koostatakse meeskonnatööna. Õpetajad hindasid oma teadmisi IÕK-de koostamise ja rakendamise pigem piisavaks või piisavaks ning koostamisel saavad nad enim abi kolleegidelt ja kooli juhendmaterjalidest.

Koostamisel on peamisteks probleemideks sobiva raskusastmega eesmärkide sõnastamine ja vähene IÕK-de koostamise kogemus ning raskustena rakendamisel toodi esile seda, et õpilane pole koostööaldis või puudub tihti koolist, mistõttu võib ka eesmärkide saavutamine teatud ajavahemiku jooksul keeruline olla. IÕK-de vormistused on igal koolil

erinevad ning nendes ei esitata alati kõiki seaduses sätestatud punkte, mistõttu oleks mõistlik koolidel kokku leppida ühtse vormi kasutamises.

Käesoleva töö nõrkuseks võib pidada valimi väiksust, mistõttu ei saa uurimuse tulemustest teha üldistusi. Küsitluses oleks võinud osaleda rohkem õpetajaid ning IÕK vormid laekuda kõikidest koolidest. Uurimuse kasutegur avaldub selles, et see aitab juhtida tähelepanu olemasolevatele probleemidele, mis avalduvad nii IÕK koostamisel kui rakendamisel. Lisaks tuli antud tööst välja milliste pädevuste osas soovivad õpetajad koolitusi. Uurimusest on kasu ka õpetajatele, kes saavad tutvuda teiste toimetulekukoolide IÕK-de vormistusega, saades ideid ja mõtteid. Tavakoolide õpetajad saavad ülevaate erinevatest toimetulekuõppe IÕK vormidest ning sellest, millist informatsiooni toimetulekuõppel olevate õpilaste IÕK-d sisaldavad.

Antud töös ei uuritud, millised juhised on nende koolide õppekavades IÕK-de koostamiseks, kuid õpetajad viitasid sellele, et juhendmaterjalid on neile olulised IÕK-de koostamisel, seetõttu oleks edaspidi oluline uurida, kuidas need on koostatud. Teise soovitusena võiks teemat edasi uurida korrates õpetajate küsitlust ja uurides IÕK vorme nii eri- kui tavakoolides, kus õpivad toimetulekuõppe õpilased.

Tänuõnad

Täna oma juhendajat Eija Sõukandit juhendamise ja nõuannete eest. Soovin tänada ka kõiki toimetulekukoole, kes saatsid IÕK vormid ning direktoreid, kes edastasid õpetajatele küsimustiku. Suur tänu kõikidele õpetajatele, kes küsimustikule vastasid. Olen südamest tänulik oma perekonnale toetuse eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Ramona Heinaste

/allkirjastatud digitaalselt/

Kasutatud kirjandus

- Al-Shammari, Z., Hornby, G. (2019). Special education teachers' knowledge and experience of IEPs in the education of students with special educational needs. *International Journal of Disability Development and Education*, 67(2), 167, 179. Külastatud aadressil <https://www.tandfonline.com/eprint/9274qu2GtkMyKa8AqxPd/full?target=10.1080/1034912X.2019.1620182>
- Biasini, F. J., Grupe, L., Huffman, L., & Bray, W. N. (1999). Mental Retardation: A Symptom and a Syndrome. In S. D. Netherton, D. Holmes, & C. E. Walker (Eds.), *Child and Adolescent Psychological Disorders. A Comprehensive Textbook* (pp. 6–23). New York: Oxford University Press. Külastatud aadressil <http://www.dl.edi-info.ir/Mental%20retardation,%20a%20symptom%20and%20a%20syndrome.pdf>
- Butterworth, G., Harris, M. (2002). *Arengupsühholoogia alused*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Drew, C. J., Hardman, M.L., Logan, D.R. (1996). *Mental Retardation. Sixth Edition. A life Cycle Approach. The Elementary School-Age Child with Mental Retardation* (pp. 213-244). Ohio, US: Columbus.
- Heiskanen N., Alasuutari M., Vehkakoski T. (2019). Intertextual Voices of Children, Parents, and Specialists in Individual Education Plans. *Scandinavian Journal of Education Research*, 1-6. Külastatud aadressil <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00313831.2019.1650825?needAccess=true>
- Innove Rajaleidja kodulehekül (2020). *Juhendmaterjal õpilase toetamiseks koolis*. Külastatud aadressil <http://rajaleidja.innove.ee/wp-content/uploads/2020/02/Juhendmaterjal-õpilase-toetamiseks-koolides-07.02.2020.pdf>
- Innove Rajaleidja kodulehekül (2019). *Õpilase individuaalsuse arvestamine võimetekohase õppe tagamisel. Juhendmaterjal*. Külastatud aadressil <http://rajaleidja.innove.ee/wp-content/uploads/2019/01/Õpilase-individuaalsuse-arvestamine-võimetekohase-õppimise-tagamisel-vormistatud.pdf>
- Jachova, Z., Kovačević, J., Hasanbegović H. (2018). Individual education plan (IEP) foundation of a quality inclusive education. *Human: Journal of Interdisciplinary Studies*. Külastatud aadressil

<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=1d326008-5c08-4c53-bc8f-535db0ab7107%40sdc-v-sessmgr01>

Kowalski, E.M., Aiello, R., McCall, R., Lieberman, L.L. (2009). Effectively Using IEP Goal Banks. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 80:1, 44-56. Külastatud aadressil

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/07303084.2009.10598267?needAccess=true>

Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Krull, E. (2020). *Õppekava koostamise lähtealused: teooria ja praktika*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kõrgesaar, J. (2020). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitusse*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Känd, H. (2010). Vaimu- ehk intellektipuue. A. Sarjas (Toim), Teatmik õpetajale. Märka ja toeta last. *Sagedamini esinevad terviseseisundid ja puuded õpilastel*, 91–95. Tallinn: Eesti Puuetega Inimeste Koda, Haridus- ja Teadusministeerium.

Lemons, C. L., Vaughn, S., Wexler, J., Kearns, D. M., Sinclair, A. C. (2018). Envisioning an Improved Continuum of Special Education Services for Students with Learning Disabilities: Considering Intervention Intensity. *Special Issue: Advances in Research and Practice of Intensive Intervention* (vol 33, issue 3, pp 131-143). Külastatud aadressil <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/ldrp.12173>

MacLeod, K., Causton, J. N., Radel, M., Radel, P.. (2017). Rethinking the Individualized Education Plan process: voices from the other side of the table. *Disability and Society* 32(3), 395,396. Külastatud aadressil

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09687599.2017.1294048>

Musyoka, M.M., Clark, M.D. (2015). Teachers' Perceptions of Individualized Education Program (IEP) Goals and Related Services. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 29, 5-23. Külastatud aadressil

<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10882-015-9462-0.pdf>

Mõttus, R., Allik, J., Realo, A. (2011). *Intelligentsuse psühholoogia*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Narcie, K., Brahm, N. (2004). Pupils' perceptions of self and of labels: Moderate learning difficulties in mainstream and special schools. *British Journal of Educational Psychology*, 74, 411–435. Külastatud aadressil

<https://bpspsychub.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1348/0007099041552297>

- Nilsen, S. (2016). Special education and general education – coordinated or separated? A study of curriculum planning for pupils with special educational needs. *International Journal of Inclusive Education*, 21(2), 205-217. Külastatud aadressil <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13603116.2016.1193564?needAccess=true>
- Padrik, M., Hallap, M., Raudik, S., Naestema, R., Oselin, H., Jahu, M., Nursi, A., Koplímäe, J., Raidla, U., Brin, I., Uriko, A., Kaasik, B. (2016). Kommunikatsioonipuuded lastel ja täiskasvanutel: märkamine, hindamine ja teraapia. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Palgi, K. (07.01.2011). Toimetulekukooli lapsed ja õpetajad ootavad õppevara. *Õpetajate Leht*.
- Palgi, K. (06.12.2013). Kaasava hariduse põhimõtted toimetulekuõppes. *Õpetajate Leht*.
- Pilme, L. (2005). Ülevaade peamistest muutustest toimetulekuõppekavas. *Eripedagoogika nr 23*. Tartu.
- Psüühika- ja käitumishäirete klassifikatsioon RHK-10. Kliinilised kirjeldused ja diagnostilised juhised (1995).
- Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava lisa 2 (2011). Külastatud aadressil https://www.riigiteataja.ee/aktiisa/1060/5202/0053/Lisa_2_uus.pdf?fbclid=IwAR3VDmkt50NdZkMeBxSpS8KgsU-KoYsNhrhDoh1bqj3bpSIkhf0Lq9SK2J4
- Rahvusvaheline Haiguste Klassifikatsioon RHK-11 (2019). Külastatud aadressil <https://icd.who.int/dev11/f/en?fbclid=IwAR2poMiAeIXTesy3S-3SWy6Lb7sfbOmoqngzK3gMcmjM-OZpRSfpVL0vvZQ#/http%3a%2f%2fid.who.int%2fcd%2fentity%2f759942676>
- Ropers, H.-Hilger., Hamel, B C.J. (2005). X-Linked Mental Retardation. *Nature Reviews. Genetics*. Nature Publishing Group (vol 6) 46, 47. Külastatud aadressil http://psych-www.colorado.edu/~carey/pdfFiles/XLinkedMR_Ropers.pdf
- Räty, L., Vehkakoski, T., Pirttimaa R. (2018). Documenting Pedagogical Support Measures in Finnish IEPs for Students with Intellectual Disability. *European Journal of Special Needs Education*, 34(1), 37,38. Külastatud aadressil <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08856257.2018.1435011>
- Saarma, J. (2000). *Psühhopatoloogia*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Simpson, N., Mizen, L., Cooper, S-A. (2020). Intellectual Disabilities. *Medicine*, 48(11), 734.

Külastatud aadressil

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1357303920302036>

Taylor, A. (2018). The Logic of Deferral: Educational Aims and Intellectual Disability.

Studies in Philosophy and Education, 37(3), 275. Külastatud aadressil

<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=118bfeb9-313d-489a-80da-7732c1447e09%40sessionmgr101>

Tõru, T. (2004). Mõnda mõõduka vaimupuudega laste kõnest. *Eripedagoogika*, 20, 46-61.

Walburg, W.-R. (1998). *Vaimupuudepedagoogika alused*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lisad

Lisa 1. Toimetulekukoolide õpetajate küsimustik

Hea õpetaja!

Olen Tartu Ülikooli eripedagoogika eriala üliõpilane Ramona Heinaste. Kirjutan oma magistritööd teema „Mõõduka intellektipuudega õpilaste individuaalsete õppekavade vormistus, koostamise põhimõtted ja protsess Eesti toimetulekukoolides.”

Töö eesmärgiks on uurida Eesti toimetulekukoolide individuaalseid õppekavasid: missugust informatsiooni need sisaldavad, milline on nende vormistus, koostamise protsess ning raskused koostamisel ja rakendamisel. Uurimise käigus saadud tulemused on abiks õpetajatele IÕK-de koostamise protsessis. Samuti õpilaste õpetamisel ja toetamisel kõikides koolides, milles on toimetulekuõppe klassid. Toimetulekuõppel olevatele õpilastele IÕK-de koostamise uurimisest võib abi olla tavakoolide õpetajatele, et rakendada kaasava hariduse põhimõtteid.

Magistritöö käigus kogutud küsitluste andmeid analüüsitakse anonüümselt, neid ei avalikustata ning kasutatakse ainult üliõpilase ja tema juhendaja poolt. Palun Teil vastata allolevatele küsimustele. Küsimustiku täitmine võtab aega u 15 minutit. Etteantud valikute korral valige Teile sobivaim vastusevariant(did), muul juhul vastake/põhjendage oma sõnadega.

Minu magistritöö juhendaja on Eija Sõukand, eija.soukand@ut.ee Küsimustiku täitmisega seotud probleemide korral võib võtta ühendust: ramona.heinaste@gmail.com.

* Kohustuslik

1. Kool, kus töötate? (kooli nimi ja maakond) *

2. Teie haridustase? (valige sobiv vastusevariant) *

- Eripedagoogika alane kõrgharidus
- Muu pedagoogiline kõrg- või keskeriharidus ja läbitud 320-tunnine
- eripedagoogika kursus
- Muu kõrgharidus ja läbitud 320-tunnine eripedagoogika kursus
- Õpin hetkel hetkel ülikoolis eripedagoogikat
- Muu _____

3. Teie töötatud aastad toimetulekuõppe klassiõpetajana? (valige sobiv vastusevariant) *

- Kuni 5 aastat
- 6-10 aastat
- 11-15 aastat
- 16-20 aastat
- 21 aastat või enam

4. Palun hinnake Teie kooli õppekavas olevaid IÕK koostamise ja rakendamise juhised. (valige sobiv vastusevariant) *

- Juhised puuduvad
- Juhiseid on vähe
- Juhised võiks olla täpsemad
- Juhised on piisavalt põhjalikud

5. Kuivõrd aitavad Teid kooli õppekavas välja toodud IÕK koostamise ja rakendamise juhised? (valige sobiv vastusevariant) *

- Juhistest ei ole abi
- Juhistest on vähe abi
- Juhistest on piisavalt abi
- Ei oska öelda

6. Soovi korral palun täpsustage, mis osas ei ole juhised piisavad.

7. Kuidas hindate oma teadmisi IÕK koostamise kohta? (valige sobiv vastusevariant) *

- Täiesti piisavad
- Pigem piisavad
- Mittepiisavad
- Ei oska öelda

8. Kes koordineerib Teie koolis IÕK-de koostamist? (valige sobivad vastusevariandid) *

- Klassijuhataja
- Eripedagoog
- Logopeed
- Õppealajuhataja

Muu: _____

9. Kes on kaasatud Teie koolis IÕK-de koostamise protsessi? (valige sobivad vastusevariandid) *

- Eripedagoog
- Logopeed
- Psühholoog
- Õpetaja
- Õpetaja abi
- Õpilase tugiisik
- Füsioterapeut
- Tegevusterapeut
- Muusikaõpetaja
- Tervishoiutöötaja
- Lapsevanem(ad)
- Õppealajuhataja
- Direktor

Muu: _____

10. Millistest allikatest olete abi saanud intellektipuudega lapsele IÕK koostamisel? (valige sobivad vastusevariandid) *

- Erialane kirjandus (raamatud ja artiklid)
- Juhendmaterjalid
- Internet (foorumid, veebilehed jne)
- Kolleegid
- Koolitused

Muu: _____

11. Kuidas kogute lapse arengutaseme kirjeldamiseks materjali? (valige sobivad vastusevariandid) *

- Vaatlus
- Vestlus lapsevanemaga
- Individuaalse arengujälgimise kaart
- Pedagoogilis-psühholoogiline hindamine
- Meditsiinilised dokumendid
- Rajaleidja otsus
- Rehabilitatsiooniplaan

Muu: _____

12. Milliseid hindamisvahendeid olete kasutanud lapse arengutaseme kindlakstegemisel?

(valige sobivad vastusevariandid) *

- PAC-test
- PEP-3 test
- Strebeleva test
- Kooli poolt koostatud hindamisvahendid

Muu: _____

13. Teie kooli IÕK-s fikseeritakse: (valige sobivad vastusevariandid) *

- Üldised andmed õpilase kohta
- Õpilase pedagoogilis-psühholoogiline kirjeldus
- Õpilase tervisliku seisundi kirjeldus
- Pikaajalised eesmärgid
- Õpilase lähimasse arengu tsooni jäävad eesmärgid/pädevused
- Eesmärkide täitmiseks planeeritud tegevused ja meetodid
- Õpilasel kasutatav õppevara ja -vahendid
- Õpilasele rakendatavad õppe läbiviimise eritingimused
- Õpilase arengule tagasiside andmise viisid ja vahendid
- IÕK rakendamise aeg
- IÕk koostamise ja täitmisega seotud isikud ja nende kohustused

14. Palun nimetage, millist informatsiooni Teie kooli IÕK-s veel fikseeritakse.

**15. Milliste valdkondade kaupa on IÕK eesmärgid Teie koolis vormistatud?
(valige sobiv vastusevariant) ***

- Arenguvaldkondade
- Ainevaldkondade
- Arengu- ja ainevaldkondade kaupa
- Muu:

16. Palun nimetage, mida sooviksite lisada või muuta oma kooli IÕK vormistuses.
*

17. Palun nimetage peamised probleemid, mis on Teil esinenud seoses IÕK koostamisega. (valige sobivad vastusevariandid) *

- Puuduvad kindlad juhised IÕK koostamiseks
- Sobiva raskusastmega eesmärkide sõnastamine
- Koostöö erinevate meeskonnaliikmetega ei suju
- Liiga vähene informatsioon õpilase kohta
- Vähene IÕK-de koostamise kogemus

Muu: _____

18. Kes koordineerib Teie koolis IÕK-de rakendamist? (valige sobivad vastusevariandid) *

- Klassijuhataja
- Eripedagoog
- Logopeed
- Õppealajuhataja

Muu: _____

19. Kuidas hindate oma teadmisi IÕK rakendamise kohta? (valige sobiv vastusevariant) *

- Täiesti piisavad
- Pigem piisavad
- Mittepiisavad
- Ei oska öelda

20. Palun hinnake, kui tihti avalduvad järgmised raskused IÕK-de rakendamisel.

Skaalal 1-ei ole ette tulnud, 2 - pigem harva, 3- mõnikord, 4- pigem tihti, 5- tihti. *

	1 - ei ole ette tulnud	2 - pigem harva	3 - mõnikord	4 - pigem tihti	5 - tihti
Vähesed teadmised toimetulekuõppe õpilaste õpetamisel	☐	☐	☐	☐	☐
IÕK-s on liiga palju eesmärke	☐	☐	☐	☐	☐
IÕK-s on eesmärgid sõnastatud ebarealistlikult	☐	☐	☐	☐	☐
Pole piisavalt aega IÕK-s seatud eesmärke rakendada	☐	☐	☐	☐	☐
Vajalike vahendite puudumine	☐	☐	☐	☐	☐
Õpilane pole koostööaldis	☐	☐	☐	☐	☐
Õpilane puudub tihti koolist	☐	☐	☐	☐	☐
Mõned meeskonnaliikmed ei tegutse ühise eesmärgi nimel	☐	☐	☐	☐	☐

21. Palun nimetage, mis raskuseid on Teil seoses IÕK-de rakendamisega veel esinenud.

22. Milliste teemade kohta vajaksite seoses IÕK koostamise ja rakendamisega täiendavaid teadmisi või koolitusi? *

Lisa 2. Toimetulekukoolide IÕK vormid**Kool nr 1****Individuaalne õppekava****1. Üldandmed**

Õppija nimi

Sünniaeg

IÕK koostamise alus: põhikooli riiklik õppekava/lihtsustatud õppekava,

IÕK koostamise algus (õppeaasta, klass, kuupäev)

IÕK lõpetamise kuupäev

2. IÕK rakendamise põhjused. Rakendamise alus

Rakendamise põhjus	Rakendamise alusdokument, kuupäev
Kooli tugimeeskonna soovitus	
Koolivälise nõustamismeeskonna soovitus	
• Tõhustatud tugi	
• Eritugi	
• Terviseseisundist tulenev kodusõpe	
• Koolikohustusliku õpilase mittestatsionaarne õpe	
• Õpitulemuste vähendamine	
• Õpitulemuste asendamine	
• Kohustusliku õppeaine õppimisest vabastamine	
• Lihtsustatud õpe	
• Toimetulekuõpe	
• Hooldusõpe	

3. Õpilasele soovitatud õppetöö muudatused või kohandused

(Rakendatavad meetmed märkida igal õppeaastal)

	Õppeaasta, klass
Muudatused või kohandused õppesisus	
Muudatused või kohandused õppeprotsessis	
Muudatused või kohandused õppeajas	
Muudatused või kohandused õppekeskkonnas	
<ul style="list-style-type: none"> • Erisused õppevahenditele 	
<ul style="list-style-type: none"> • Erisused õpperuumidele 	
<ul style="list-style-type: none"> • Erisused suhtluskeelele, sh viipekeel või muud alternatiivsed kommunikatsioonid 	
<ul style="list-style-type: none"> • Õpilase toetamiseks kaasatud tugispetsialistid 	
<ul style="list-style-type: none"> <ul style="list-style-type: none"> ○ Eripedagoog 	
<ul style="list-style-type: none"> <ul style="list-style-type: none"> ○ Logopeed 	
<ul style="list-style-type: none"> <ul style="list-style-type: none"> ○ Sotsiaalpedagoog 	
<ul style="list-style-type: none"> <ul style="list-style-type: none"> ○ Psühholoog 	
<ul style="list-style-type: none"> • Kaasatud tugipersonal 	
<ul style="list-style-type: none"> <ul style="list-style-type: none"> ○ Abiõpetaja 	
<ul style="list-style-type: none"> <ul style="list-style-type: none"> ○ Õpetaja abi 	
<ul style="list-style-type: none"> <ul style="list-style-type: none"> ○ Tugiisik 	
Muudatused taotletavates õpitulemustes	
<ul style="list-style-type: none"> • Kõrgendatud õpitulemused (ühes või mitmes õppeaines) 	

• Õpitulemuste vähendamine (ühes või mitmes õppeaines)	
• Õpitulemuste asendamine	
• Kohustusliku õppeaine õppimisest vabastamine	
Muu	

4. Erisused õppekorralduses

Õppeaasta, klass	Kohaldatud erisused

5. IÕK rakendamine

5.1. Õppeained, milles koostatakse IÕK:

5.2. Läbivalt (kõne ja tunnetusprotsessid, käitumine, ühine erinevates õppeainetes jm)

5.3. Õppeainete kaupa.

5.3.1. Õppeaine: eesti keel

Õppeaasta, klass, täitja nimi	Pädevused ainekavast, mille saavutamine vajab individuaalset tööd.	Individuaalne arendustöö. Rakendatud meetmed (sh õppevara, abimaterjal)

6. Õpilaste teadmiste hindamine/hinnangute andmine

7. Õpilase toetamiseks kaasatud tugispetsialistid

Õppeaasta, klass, täitja nimi ja amet	Individuaalne arendustöö.

8. IÕK koostamise ja täitmisega seotud isikud ja nende kohustused

Nimi ja amet	IÕK koostamise ja rakendamisega seotud ülesanded	Õppeaasta, klass

IÕK perioodi kokkuvõte on kajastatud Õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardis.

Kool nr 2

INDIVIDUAALNE ÕPPEKAVA õ-a

PÕHIANDMED

Klass:

Klassiõpetajad

Õpetaja abi

Spetsialistid:

eripedagoogid

psühholoog

loovterapeut

tegevusterapeut

kooli logopeed

Käsitööringi juhendaja

Robootikaringi juhendaja

LAPSE ANDMED

Nimi:

Sünniaeg:

Elukoht:

Diagnoos:

Puude raskusaste:

Ravimite kasutamine:

Abivahendid:

LAPSEVANEMATE VÕI HOOLDAJA KONTAKTANDMED

Kinnitan, et ei väljasta neid andmeid kolmandatele isikutele.

Õpetaja nimi

Õpetaja nimi

Allkiri

Allkiri

ARENGUVALDKOND/ÕPPEAINE: ELU- JA TOIMETULEKUÕPE

PEDAGOOGILIS- PSÜHHOLOOGILINE KIRJELDUS	PIKAAJALISED EESMÄRGID	LÜHIAJALISED EESMÄRGID	HINNANG		MEETOD/VÕTTED/ TÄITMINE/ÕPPEVARA
			Dets	Mai	

Hinnangud: TT – tuleb toime, TTA – tuleb toime abiga (E – eeskuju järgi, SA – sõnalise abiga, K – koostegemisel, F – füüsilise abiga), ETT – ei tule toime

ARENGUVALDKOND/ÕPPEAINE: EESTI KEEL

PEDAGOOGILIS- PSÜHHOLOOGILINE KIRJELDUS	PIKAAJALISED EESMÄRGID	LÜHIAJALISED EESMÄRGID	HINNANG		MEETOD/VÕTTED/ TÄITMINE/ÕPPEVARA
			Dets	Mai	

Hinnangud: TT – tuleb toime, TTA – tuleb toime abiga (E – eeskuju järgi, SA – sõnalise abiga, K – koostegemisel, F – füüsilise abiga), ETT – ei tule toime

ARENGUVALDKOND/ÕPPEAINE: MATEMAATIKA

PEDAGOOGILIS- PSÜHHOLOOGILINE KIRJELDUS	PIKAAJALISED EESMÄRGID	LÜHIAJALISED EESMÄRGID	HINNANG		MEETOD/VÕTTED/ TÄITMINE/ÕPPEVARA
			Dets	Mai	

Hinnangud: TT – tuleb toime, TTA – tuleb toime abiga (E – eeskuju järgi, SA – sõnalise abiga, K – koostegemisel, F – füüsilise abiga), ETT – ei tule toime

ARENKUVALDKOND/ÕPPEAINE: KUNST JA KÄELINE TEGEVUS

PEDAGOOGILIS- PSÜHHOLOOGILINE KIRJELDUS	PIKAAJALISED EESMÄRGID	LÜHIAJALISED EESMÄRGID	HINNANG		MEETOD/VÕTTED/ TÄITMINE/ÕPPEVARA	
			Dets	Mai		

Hinnangud: TT – tuleb toime, TTA – tuleb toime abiga (E – eeskuju järgi, SA – sõnalise abiga, K – koostegemisel, F – füüsilise abiga), ETT – ei tule toime

ARENГУVALDKOND/ÕPPEAINE: KEHALINE KASVATUS

PEDAGOOGILIS- PSÜHHOLOOGILINE KIRJELDUS	PIKAAJALISED EESMÄRGID	LÜHIAJALISED EESMÄRGID	HINNANG		MEETOD/VÕTTED/ TÄITMINE/ÕPPEVARA
			Dets	Mai	

Hinnangud: TT – tuleb toime, TTA – tuleb toime abiga (E – eeskuju järgi, SA – sõnalise abiga, K – koostegemisel, F – füüsilise abiga), ETT – ei tule toime

ARENГУVALDKOND/ÕPPEAINE: TÕÕÕPE

PEDAGOOGILIS- PSÜHHOLOOGILINE KIRJELDUS	PIKAAJALISED EESMÄRGID	LÜHIAJALISED EESMÄRGID	HINNANG		MEETOD/VÕTTED/ TÄITMINE/ÕPPEVARA
			Dets	Mai	

Hinnangud: TT – tuleb toime, TTA – tuleb toime abiga (E – eeskuju järgi, SA – sõnalise abiga, K – koostegemisel, F – füüsilise abiga), ETT – ei tule toime

ARENGUVALDKOND/ÕPPEAINE: MUUSIKA

PEDAGOOGILIS- PSÜHHOLOOGILINE KIRJELDUS	PIKAAJALISED EESMÄRGID	LÜHIAJALISED EESMÄRGID	HINNANG		MEETOD/VÕTTED/ TÄITMINE/ÕPPEVARA
			Dets	Mai	

ARENGUVALDKOND/ÕPPEAINE: RÜTMIKA

PEDAGOOGILIS- PSÜHHOLOOGILINE KIRJELDUS	PIKAAJALISED EESMÄRGID	LÜHIAJALISED EESMÄRGID	HINNANG		MEETOD/VÕTTED/ TÄITMINE/ÕPPEVARA
			Dets	Mai	

Hinnangud: TT – tuleb toime, TTA – tuleb toime abiga (E – eeskuju järgi, SA – sõnalise abiga, K – koostegemisel, F – füüsilise abiga), ETT – ei tule toime

ARENГУVALDKOND/ÕPPEAINE: KODUNDUS

PEDAGOOGILIS- PSÜHHOLOOGILINE KIRJELDUS	PIKAAJALISED EESMÄRGID	LÜHIAJALISED EESMÄRGID	HINNANG		MEETOD/VÕTTED/ TÄITMINE/ÕPPEVARA	
			Dets	Mai		

Hinnangud: TT – tuleb toime, TTA – tuleb toime abiga (E – eeskuju järgi, SA – sõnalise abiga, K – koostegemisel, F – füüsilise abiga), ETT – ei tule toime

Huvid (mis meeldib)
Hirmud (ei meeldi, kardab)
Mittesoovitav käitumine
Motiveerimise viisid

Kuupäev

Plaani eest vastutaja

Allkiri

Lapsevanem/hooldaja

Allkiri

Kooli direktor

Allkiri

Kool nr 3

Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava

Õpilase individuaalne õppekava IÕK

.... õppeaasta

Õpilase üldandmed:

Nimi:

Sünniaeg:

Klass:

Õppekava osa:

Õppeaasta õpieesmärgid taotletavate pädevuste saavutamiseks **toimetulekuõppes:**

ÕPPEAINED	ÕPIEESMÄRGID PÄDEVUSTE SAAVUTAMISEKS	MÄRKUSED
-----------	--------------------------------------	----------

EESTI KEEL		
------------	--	--

MATEMAATIKA		
-------------	--	--

ELU- JA TOIMETULEKUÕPE		
---------------------------	--	--

KUNST JA KÄELINE TEGEVUS		
-----------------------------	--	--

MUUSIKAÕPETUS		
RÜTMIKA		
KEHALINE KASVATUS		

Tugiteenus ja õppekavavälised teenused:

NIMETUS	AEG/SAGEDUS	EESMÄRGID	HINNANG EESMÄRKIDE TÄITMISELE
KÕNERAVI (tugiteenus)			
FÜSIOTERAAPIA			
PÄEVAHOID	KASVATUSEESMÄRGID		

IÕK kinnitamine:

Koostamise aeg

Klassiõpetaja.....

Muusikaõpetuse õpetaja.....

Kõneravi - eripedagoog/logopeed.....

Füsioterapeut

Päevahoiu kasvatajad

.....

.....

.....

Lapsevanem.....

Kooli direktor.....

Kool nr 4

IÕK toimetulekuõpe

Õppeasutus:

Individuaalse õppekava (IÕK) rakendamise otsus

Õpilase ees- ja perekonnanimi:	
Klass:	
IÕK rakendamise aeg:	
IÕK rakendamise põhjus:	<p>Põhihariduse omandamine Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lisa 2 toimetulekuõppe õppekava alusel tuleneb koolivälise nõustamismeeskonna otsusest nr...., kehtib alates (kp).....</p> <p>Õigus õppida realiseeritakse toimetulekuõppe õppekava põhjal koostatud individuaalse õppekava alusel.</p>
Õppetöö korraldamise alused:	<p>Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lisa 2, toimetuleku õppekava.</p> <p>(Koduõppe õpilastel: PGS-i määrus "Koduõppe ja haiglaõppe tingimused ja kord")</p>
IÕK ulatus:	<p>Õpe on kohandatud kogu õppekava ulatuses rakendades tervikõppe tööviisi.</p>

<p>Rakendatavad tugimeetmed: eritugi st lõimumine sotsiaal- ja/või tervishoiuteenustega:</p>	<p><i>vali sobivad vastavalt õpilasele</i></p> <p>Päevahoiuteenus</p> <p>Rehabilitatsiooniteenused (...või mujalt rehabilitatsiooniasutusest): <i>vali sobivad, lisa osutaja, asutus (juhul kui ei ole oma õppeasutus) ja ÕA lõpus kordade arv</i></p> <p><i>muusikateraapia (nt M.Maasikas, ...korda) kunstiteraapia (...) füsioteraapia (...) tegevusteraapia (...)</i></p>
---	---

logopeed (...)
eripedagoog (...)

Kooli tugiteenused:
füsioteraapia (Mari Maasikas ... korda)
eripedagoog (Mari Maasikas ... korda)

Sotsiaaltranspordi teenus (nt ..., KOV transport)
Asenduskodu teenus (mis lastekodu?)
Raske või sügava puudega lapse hoiukodu teenus (mis lastekodu?)

..., kooliõde: Mari Maasikas
Tugiisikuteenus
Lapsehoiuteenus
Taastusravi

vms

NB! Nimed kirjuta kujul eesnime esimene täht+ perekonnanimi nt M.Maasikas

Kooli õppekavaga võrreldes õppesisule ja õpitulemustele vähendatud või kõrgendatud nõuete rakendamise põhimõtted:

Õppesisu valikul ja rakendamisel lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja potentsiaalsetest võimetest toimida järjest iseseisvamalt.
Õpe toimub läbi kaheksa õpiterviku: igapäevaoskused, emakeel ja suhtlemine, tunnetus ja tajus, sotsiaalne suhe ja rühmatöö, käeline tegevus ja peenmotoorika, muusika ja liikumine, üldmotoorika, hommikuring ja suhtlusring.

Kui õpilane õpib korvitööüsteemis, siis lisa ka lause:
millest ... terviku puhul rakendatakse struktureeritud õppe meetodit ("korvitegevused").

<p>Olulised erinevused õppekorralduses:</p>	<p>NÄIDE: Osaleb tervislike põhjustel õppetöös neljal päeval nädalas. Kui muudatusi ei ole, märgi kriips.</p>
<p>IÕK rakendamise tulemuste hindamise kord:</p>	<p>IÕK tulemuslikkust hinnatakse arenguveestluste kaudu õppeaasta lõpul. Õpilase õpitulemuste hindamine toimub kooli õppekava alusel.</p>
<p>IÕK koostamise ja täitmisega seotud isikud ja nende kohustused:</p>	<p>IÕK täitmise eest vastutab õpilase klassijuhataja: (nimi)..... IÕK täitmisel osalevad kõik õpilase tugigrupi liikmed: ... oskusrühma õpiterviku juhid ... õppeaastal. ... tegevusjuhendajad või ... õpetaja abid: (nimed).....</p> <p>NB! Nimed kirjutatakse kujul eesnime esimene täht+ perekonnanimi nt M.Maasikas</p>

IÕK tegevuskava

Elu- ja toimetulekuõpe läbi kaheksa õpiterviku			
Eesmärk	Tegevused	Kuu	Hinnang/märkused
....	<p>Kokkuvõtlik hindamine: <i>„tuleb toime“ („tuleb hästi toime“; „tuleb rahuldavalt toime“)</i> „tuleb toime abiga“ („tuleb toime sõnalise abiga“; „tuleb toime näidise või eeskuju järgi“; „tuleb toime koostegevuses“; <i>„tuleb toime füüsilise abiga“</i> <i>„ei tule toime“ – vajadus muuta IÕK-d! Seda ei kasutata kokkuvõtval hindamisel</i></p>
Eesti keel läbi kaheksa õpiterviku			

Eesmärk	Tegevused	Kuu	Hinnang/märkused
....

Matemaatika läbi kaheksa õpiterviku			
Eesmärk	Tegevused	Kuu	Hinnang/märkused
.....
Kunst ja käeline tegevus läbi kaheksa õpiterviku			
Eesmärk	Tegevused	Kuu	Hinnang/märkused
.....
Muusikaõpetus läbi kaheksa õpiterviku			
Eesmärk	Tegevused	Kuu	Hinnang/märkused

.....
Kehaline kasvatus läbi kaheksa õpiterviku			
Eesmärk	Tegevus	Kuu	Hinnang/märkused
.....
Rütmika läbi kaheksa õpiterviku			
Eesmärk	Tegevus	Kuu	Hinnang/märkused
.....
Tööõpe (alates 6. klassist) läbi kahe õpiterviku (igapäevaoksused, sotsiaalne suhe ja rühmatöö)			

Eesmärk	Tegevus	Kuu	Hinnang/märkused
.....
Valikained (alates 7. klassist) läbi kahe õpiterviku (sotsiaalne suhe ja rühmatöö, käeline tegevus ja peenmootorika)			
Eesmärk	Tegevus	Kuu	Hinnang/märkused
<i>(vastavalt toimetulekuõppe tunnijaotusplaanile kaks või kolm valikut)</i> Käeline loovtegevus Lihtsa toidu valmistamine Kangastelgedel kudumine			

Veel oluline:

Individuaalsed tegevused, nt tunnetuslik suhtlemine, sensoorne dieet, osalus õpilasesinduses, klubides, käelise tegevuse ja peenmotoorika indiv., muusika indiv. jm oluline lisainfo õpilase kohta käesoleval õppeaastal

Kool nr 5

INDIVIDUAALNE ÕPPEKAVA

Õpilase nimi

Sünniaeg

Elukoht

Koolieelne lasteasutus

Koolipikendus

KOOL

vanus	õppeaasta	Kool	kooliaasta	õpetaja
6.a				
7.a				
8.a				
9.a				
10.a				
11.a				
12.a				
13.a				
14.a				
15.a				
16.a				
17.a				
18.a				
19.a				

ÕPILASE KONTAKTANDMED

Vanemate kontaktandmed (nimi, telefon).

Ema:

Isa:

Teised pereliikmed:

Kodune aadress:

Hooldaja/hoidja kontaktandmed (nimi, telefon)

Sotsiaaltöötaja kontaktandmed:

Kooli tulek:

Koju minek:

Järevalves/lapsehoius:

Kuupäev

Lapsevanema allkiri

ÕPILASE ARENGULUGU

Direktori kinnitus

PIKA- JA LÜHIAJALISED EESMÄRGID

Õppeaine	Eesmärgid	Veerandihinne	Aastahinne
ELU- JA TOIMETUL EKUÕPETUS/ KARJÄÄRI ÕPE			
EESTI KEEL			
MATEMAATIKA			
TERVISEÕPETUS			

KODUNDUS			
PUHASTAMINE /KORISTAMINE			
PUIDUTÖÖ/ KÄSITÖÖ			
LOOVTEGEVUSED			
AIANDUS			
MUUSIKAÕPETUS			
KEHALINE KASVATUS			

	KÄITUMINE		
	HOOLSUS		

Kuupäev:

Lapsevanema allkiri
Klassijuhataja allkiri

Aineõpetajad

Diagnoos. Puude raskusaste.

ABIVAJADUSED

Kasutatavad abivahendid (suhtlemisel, liikumisel, ujumisel)

Eneseteenindus

Liikumine (õppekäikudel, koolis)

Hirmud. (kuidas käitub?)

Käitumine (õigused/nõudmised)

Kool nr 6

INDIVIDUAALNE ÕPPEKAVA

ÕPILANE

Nimi:

Sünniaeg:

Aadress:

Emakeel:

Klass:

LAPSEVANEMAD/ HOOLDAJAD

Nimi:

Aadress:

Telefon:

e-post:

Nimi:

Aadress:

Telefon:

e-post:

IÕK koostajad:

IÕK koostamise aeg (kuu ja aasta):

IÕK rakendamise periood:

IÕK koostamise alus:

IÕK koostamise aluseks on põhikooli riiklik lihtsustatud õppekava lisa 2 (toimetulekuõpe).

DIAGNOOS (LISAPUUED JA KÕNE DIAGNOOS):

PIIRANGUD, ALLERGIAD JM:

ABIVAHENDID:

VAJALIKUD TUGITEENUSED:

Soovitused:

MUUTUSED:

.....

ENESETEENINDUSOSKUSED

RIIETUMINE

HÜGIEEN

SÖÖMINE

INFO SAAMINE

Soovitused:

MUUTUSED:.....

.....

MOTOORSED OSKUSED

Soovitused:

MUUTUSED:

.....

VAIMSED VÕIMED

HUVID JA MOTIVATSIOON

KOGNITIIVSED OSKUSED

ÕPIOSKUSED

EMOTSIONAALNE SEISUND JA KÄITUMINE KOOLIS.

MUUTUSED:

.....

ÕPPETÖÖ KORRALDUS

KLASSIKOMPLEKT

ÕPPETÖÖ ÜLDINE ÜLESEHITUS

ÕPPETÖÖ KORRALDUS VALDKONNITI

Eesti keel

Eesmärgid	Meetod ja vahendid

Elu- ja toimetulekuõpe

Eesmärgid	Meetod ja vahendid

Matemaatika

Eesmärgid	Meetod ja vahendid

Kunst- ja käeline tegevus

Eesmärgid	Meetod ja vahendid

OSALEMINE RINGIDES JA

HUVIALATEGEVUSTES

.....

VANEMA ARVAMUS (ootused, ettepanekud) LAPSE ÕPPIMISEST JA TOIMETULEKUST

.....

.....

ANDMETE AVALIKUSTAMINE

Õpetaja..... võib olla ühenduses erinevate lapsega tegelevate spetsialistidega ja jagada nendega lapse andmeid puudutavat infot vastavalt andmekaitseadusele.

INDIVIDUAALSE ÕPPEKAVA KINNITAMINE

(nimi, allkiri, kuupäev)

Klassiõpetaja

Lapsevanem

Kooli direktor

Kool nr 7

INDIVIDUAALNE ÕPPEKAVA

Õpilase nimi:

Sünniaeg:

Klass:

Õppeaasta:

Õpilase huvid ja motivatsioon:

Õpilase enesetunnetus, eakohased ja sotsiaalsed oskused:

Õpilase praktilised oskused:

Õpilase tunnetustegevuse iseärasused:

Õpilase õpioskused:

Õpilase emotsionaalne seisund ja käitumine koolis:

Kokkuvõte ja pedagoogilised soovitused:

Õpilase tugevad küljed:

Õpilase arendamist vajavad küljed:

Vajalikud/rakendatavad tugisüsteemid:

Individuaalse õppekava koordinaator ja tugiisik:

Ainekavade koostamine (spetsialisti nimi ja õppeaine):

Elu- ja toimetulekuõpe

Eesti keel

Matemaatika

Kunst ja käeline tegevus

Rütmika

Kehaline kasvatus

Muusika

Tugiteenused:

Massaaž

Logopeed

Füsioteraapia

IÕK rakendamise kuupäev:

Hinnangud IÕK rakendumise tulemuslikkusest (kuupäev):

Kokkuvõte ja hinnang IÕK rakendumise tulemuslikkusest (kuupäev):

Kokkuvõte ja hinnang IÕK rakendumise tulemuslikkusest (kuupäev):

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ramona Heinaste,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Mööduka intellektipuudega õpilaste individuaalsete õppekavade vormistus, koostamise põhimõtted ja rakendamine Eesti toimetulekukoolides“, mille juhendajaks on Eija Sõukand, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Ramona Heinaste
17.05.2021